

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

БРОШУРА НА ДОБРИ ПРАКТИКИ: ЦИРКУЛАРНИ БИЗНИСИ

од Северна Македонија, Косово, Босна и
Херцеговина, Србија, Црна Гора и Чешка

Финансирано од
Европска Унија

Автор:

Здружение за социјални иновации АРНО
ул. Исаија Мажовски 40-2/17
1000 Скопје, Северна Македонија

Уредување и дизајн:

Здружение за социјални иновации АРНО
ул. Исаија Мажовски 40-2/17
1000 Скопје, Северна Македонија

Проект:

Граѓанското општество и младите за инклузивен и одржлив развој преку
циркуларната економија во Северна Македонија

Проектот „Граѓанското општество и младите за инклузивен и одржлив развој преку циркуларна економија во Северна Македонија“ е финансиран од Европската Унија.

Проектот е имплементиран од Луѓе во потреба (ПИН), во партнерство со Здружение за социјални иновации АРНО, Лидери за Едукација, Активизам и Развој (ЛЕАД), и Ековита.

Финансирано од
Европска Унија

Оваа лиценца им овозможува на корисниците некомерцијално да ја ремиксираат, адаптираат, надградуваат и дистрибуираат работата од нашиот проект на некомерцијален начин, сè додека даваат признание на проектот „Граѓанското општество и младите за инклузивен и одржлив развој преку циркуларната економија во Северна Македонија“ и ги лиценцираат новите ресурси и материјали под идентични услови.

Април 2024

Овој документ е изработен со финансиска помош од Европската Унија. Содржината на овој документ е единствена одговорност на Здружението за социјални иновации АРНО и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија.

ВОВЕД

За да се обезбеди одржлив економски развој, на глобално ниво, потребно е воведување на нов економски пристап кој става акцент на одржливоста и намалувањето на отпадот. Еден таков пристап е **циркуларната економија**, чија главна цел е да се постигне економски раст без зголемена употреба на ресурси.

За разлика од традиционалниот линеарен модел „земи-направи-фрли“, циркуларната економија промовира ефикасно и одговорно користење на ресурсите преку системи со **затворен циклус**. Таа овозможува максимално искористување на производите и нивните делови преку повторна употреба и рециклирање, како и континуирано враќање на материјалите и енергијата во производните и потрошувачките процеси.

Република Северна Македонија, соочена со еколошки предизвици и стремеж кон ЕУ интеграција, има потреба од **систематски пристап** за имплементација на принципите на циркуларната економија. Овие принципи се усогласени со Зелената агенда за Западен Балкан и поддржани од Економскиот инвестициски план на ЕУ, кој предвидува поттикнување на одржлив, инклузивен и конкурентен раст, особено во сектори како енергијата, транспортот и дигиталната и зелената транзиција.

Во таа насока, Република Северна Македонија во 2021 година усвои **Долгорочна стратегија за климатски активности** со фокус на циркуларната економија. Досега, активностите за транзиција кон циркуларната економија се иницирани од меѓународни партнери, граѓански организации и академијата. Во март 2024 година, ОЕЦД го објави **„Патоказот кон циркуларна економија“**, кој укажува на најрелевантните индустрии и нивниот циркуларен социо-економски потенцијал за Северна Македонија.

Во македонскиот екосистем на циркуларна економија, граѓанскиот сектор е еден од најактивните чинители за едукација, подигање на свеста, ангажирање на локалната заедница и воведување иновации.

Но, промовирањето одржливо користење на ресурсите преку практики како што се споделување, издавање под закуп, повторна употреба, поправка, обнова и рециклирање на материјалите и производите со цел продолжување на нивниот животен век (**т.н. 8Р принципи**) се воедно и иновативни циркуларни бизнис модели на мноштво граѓански организации, социјални и зелени претпријатија и растечки тренд меѓу младите луѓе.

Токму оваа **Брошура на добри практики на циркуларни бизниси** на еден едноставен и разговорен стил ги **раскажува приказните на 22 циркуларни бизниси од Северна Македонија, Косово, Босна и Херцеговина, Србија, Црна Гора и Чешка**, водени од граѓански организации, социјални претпријатија и други локални актери во социјалната и циркуларната економија.

Брошурата цели да ги **инспирира граѓанските организации и социјалните претпријатија** во Северна Македонија да развијат иновативни идеи и циркуларни бизнис модели по примерот на претставените успешни приказни и да се вклучат во циркуларната економија давајќи придонес во напорите за заштита и зачувување на животната средина и борбата против климатските промени преку циркуларно социјално претприемништво.

Брошурата се фокусира на **личните приказни на основачите/ките** на циркуларните бизниси, предизвиците, можностите и иднината на циркуларната економија во нивните држави и на Западниот Балкан. Содржи и детали за почетоците и развојот на циркуларните бизниси, нивното социо-економско влијание во локалната заедница и нивното значење за заштитата на животната средина.

Веруваме дека оваа Брошура ќе ги информира и инспирира граѓанските организации и младите и ќе ги охрабри да преземат акција и да придонесат во борбата за поздрава и почиста животна средина преку **циркуларно социјално претприемништво**.

Марјан Ицоски

Програмски директор во АРНО

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

„ЕКО ЛАЈФ“: ПРОИЗВОДСТВО НА ЕКО ПЛОЧКИ ОД ПРЕТХОДНО СОБРАНА ПЛАСТИКА

Пластиката во Гевгелија во Северна Македонија не е вчерашен проблем. Таа е расфрлана по јавни простори, по улици, паркови, школи, па понекогаш е тешко да се собере онолку колку што луѓето можат да фрлат. Ама, идејата на активистите од Здружението „Еко Лајф“ (Eco Life) не била „само“ да се собере пластиката - туку и да ја искористат на иновативен начин, за да создадат производ што ќе биде употреблив.

Како што раскажува Драгица Чобанова од „Еко Лајф“, тие се основани во декември 2019 година. Првично, нивниот фокус бил на соработка со основните училишта, каде ја подигнувале свеста за правилната селекција и рециклирање на отпадни ПЕТ-шишиња. Со помош на партнерска компанија, поставиле џамбо-вреќи за собирање пластика, а набрзо започнале и со едукативни работилници за деца.

За да го заокружат процесот, ги вклучиле и колективните собирачи на пластика од ранливите категории, давајќи им можност за социјална и економска поддршка.

„Успевме да го намалиме присуството на отпадна пластика во Општина Гевгелија за 20% и да едуцираме над 50 ученици. Истовремено, создадовме можност за приходи кај ранливите категории, со што влеговме во кругот на циркуларната економија. По детални истражувања за иновативни пристапи, дојдовме до идеја за преработка на пластиката во еко плочки, направени од 50% отпадна пластика и 50% песок“, објаснува Чобанова.

Според неа, се работи за цврст, безбеден и квалитетен еколошки производ, популарен главно кај поновите генерации.

„Помладата популација е претежно заинтересирана за еко плочките кои ги купуваат и користат за изградба на патеки, во кампови за подлога, во дворови и сл. Имаме и соработки со здруженија и јавни институции“, вели таа.

Наместо да ја загадува животната средина, пластиката станува ресурс што се користи за благодарудување и разубавување на јавните површини. Затоа, „Еко Лајф“ очекува поголем интерес од локалната самоуправа.

„Очекуваме поголема поддршка од Општина Гевгелија преку вклучување на еко плочката во активности за попопложување на надворешни површини во градот - тротоари, паркови, патеки и слично. Воедно, граѓаните можат активно да се вклучат со донирање пластичен отпад од своите домови, кој потоа ќе се искористи во производството на еко плочките“, истакнува таа.

„Еко Лајф“ не се само еколошки и циркуларни, туку и социјално одговорни. Во нивниот тим е вработено лице од социјално ранлива категорија, обучено за производство на еко плочките.

„Доколку го зголемиме производствениот капацитет и продажбата, ќе можеме да вработиме уште повеќе лица од ранливи групи. Преку нашите активности, успеавме да ги едуцираме граѓаните, особено младите, за правилната употреба на пластиката и другите видови отпад. Тоа го правиме преку обуки, едукативни програми и кампањи за видливост“, потенцира Чобанова.

Нивните иницијативи, заклучува таа, покажуваат дека отпадот може да стане вреден ресурс, кој истовремено ја штити животната средина и ја зајакнува заедницата.

Име на бизнисот:

Еко Лајф

Локација:

Гевгелија, Северна Македонија

Социјална/еколошка мисија:

Намалување на пластичниот отпад и негово рециклирање и вработување ранливи категории лица

Пракси за одржливост:

Користење на ресурс кој се реупотребува - еколошки

Клиенти и целна група:

Правни и физички лица, како и јавни установи - училишта

Година на основање:

2019

Основачи/Тим:

Здружение

Главни активности:

Рециклирање на отпадна пластика

Циркуларен бизнис модел:

Повторна употреба на отпадна пластика во производство на еко плочки за надворешно уредување изработени од 50% отпадна пластика и 50 % песок

Примери за импакт:

Собрани 50 тони отпадна пластика од кои 8,5 т. плочки се произведени; склучени меморандуми со основни училишта во Гевгелија, како и Договор за партнерство со компанија за управување со отпад од Гевгелија

Контакт информации:

ecolifegvg@gmail.com

<https://www.facebook.com/p/ECO-LIFE-100067212498202/>

МИРЈАНА ЈОСИФСКА: ПРОИЗВОДСТВО НА ШАПКИ, А СО ОСТАТОЦИТЕ СТЕГАЧИ ЗА КОСА ЗА ДА СЕ ДОБИЕ НУЛА ОТПАД

Љубовта на Мирјана Јосифоска кон шапките постои уште од многу мала возраст. Гледала како нејзината баба носи шапки, па мајка и', па потоа и самата носела шапки, особено од тинејџерските години. Шапките биле одраз на стил, ама и практична заштита. Во лето да спречуваат сонце, додека во зима да ги штитат лицето и косата од студ.

„После одреден период сакав да купам дизајнерска шапка и сфатив дека такво нешто не постои на домашниот пазар. Баш тоа претставуваше мотивација за мене за да го основам првиот македонски дизајнерски бренд за шапки“, раскажува Јосифоска.

Идејата за етичко производство на шапки и додатоци за коса и' го донесе истоимениот бренд „Мирјана Јосифоска“ (Mirjana Josifoska), чија прва колекција „The Seven“ таа ја претстави во 2021 година на 24. издание на Моден Викенд Скопје. Колекцијата беше инспирана, дизајнирана и именувана по една од седумте жени: Анита Екберг, Шарлот Ремплинг, Елза Перети, Изабела Роселини, Линда Евангелиста, Моника Белучи и Софија Лорен.

Сега, поголемиот дел овие парчиња станаа основни модели карактеристични за брендот и со секоја нова колекција, Јосифовска создава нови варијанта од овие модели во нова боја или материјал. Колекциите се презентираат и продаваат преку различни канали, онлајн и офлајн, додека „базата“, студиото за производство е во Тетово во Северна Македонија.

„Се работи за уникатно и рачно создадени шапки, со употреба на занаетчиски техники. При продажбата посветувам внимание на персонализирано пакување што се состои само од картон и хартија, без пластика“, објаснува дизајнерката.

Да се биде дизајнер во Северна Македонија доаѓа со свој уникатен микс на можности и предизвици. По истражување на потрошувачите во земјата за дизајнерски парчиња, таа дознала дека постои интерес, а тој е уште поголем за модни додатоци.

„Нашата мисија е намалување на текстилниот отпад преку одржливо дизајнирање и етичко производство. Користиме 100% сертифицирани материјали, производствен вишок или материјали од 100% природно потекло. Во производствениот процес користиме ‘нула-отпад’ техника на кроење, каде целта е создавање колку што е можно помалку отпад. Од сите остатоци создадени од производството на шапките, создаваме уште помали производи – стегачи за коса, со цел сведување на отпадот на речиси нула“, истакнува дизајнерката за својот бизнис.

При работата соработува и со жени од руралните средини од Тетово, исто така и млади жени од Полошкиот крај. Воедно, летото 2024 имале и практиканти од школата „Скала“ кои учествувале на платена пракса од полето на моден и графички дизајн.

Име на бизнисот:

Mirjana Josifovska

Локација:

Тетово, Северна Македонија

Главни активности:

Продажба на дизајнерски шапки и модни додатоци

Социјална/еколошка мисија:

Намалување на текстилниот отпад преку одржливо дизајнирање и етичко производство

Клиенти и целна група:

Поширока женска популација

Награди/признанија: 2-ра награда на Uplift Western Balkans 2022, победник на SEEU TechPark Incubator 2023, победник на Зелени идеи 2023, победник на Venture Devils Demo Day - Аризона, САД (преку GIST Innovates the Balkans програмата), номинација за германската награда Green Alley Award 2024, победник на GreenSkills Impact Business Acceleration Program 2024

„Целта е како што расте компанијата, да се стимулираат што повеќе граѓани, за да се смени перцепцијата за текстилната индустрија, која е во умирање“, потенцира таа.

Истовремено, Јосифоска смета дека процесот на дизајнирање во полето одржлива мода денес е полесен од претходно и тоа се должи на обемниот пристап на информации. Се’ е дигитализирано, податоците се на дофат, ама, сепак мора и да се „загрее столчето“ и да се научи занаетот.

„Интернетот ни овозможува да откриеме работи, имаме и голем пристап на ресурси. Меѓутоа, не е доволно само да нацрташ, да бидеш илустратор, туку вистински и длабински да влезеш во она што го работиш. Се’ е комбинација од креативност, занает, интернет, истражување и потоа вклучување во заедницата, со цел да се негува поддршката“, констатира Јосифовска.

Година на основање:

2022

Основачи/Тим:

Мирјана Јосифоска

Циркуларен бизнис модел:

Реупотреба; од остатоци од производство на шапки се прават нови производи

Примери за импакт:

При работата ангажирани жени од рурални средини од Тетово и млади жени од Полошкиот крај

Пракси за одржливост:

„Нула-отпад“ техника на кроење при производствен процес; употреба на текстилни отпадоци или материјали од природно потекло; пакувањата се од хартија, без пластика

Контакт информации:

<https://www.facebook.com/MirjanaJosifovskaDesigned/>
<https://www.instagram.com/mirjanajosifovska/>

„РЕТО НАДЕЖ“: ПРЕКУ ПОПРАВКА И ПРОДАЖБА НА СТАР МЕБЕЛ - ДО ИЗЛЕЗ ОД ЗАВИСНОСТ

Гоце Мукевски последните шест години од својот живот е интегрален дел од семејството на „Рето Надеж“, што во Македонија постои уште од 2006 година. Тој е човек кој се соочувал со зависност, поминал доста тешки моменти, а сега деновиве ги минува во ова социјално претпријатие, кое воедно е и центар за рехабилитација од зависности.

За многумина, „Рето Надеж“ можеби личи како навидум обична кука далеку од метежот на градот. Но, за Мукевски ова е повеќе од дом, тука тој живее, волонтира и работи. Секојдневно е опкружен со најразлични алати, чекани, дупчалки. Наоколу има и дониран стар мебел, кој го репарира за да може повторно да се користи.

„Најголем мотив ми е да помагам на други луѓе, како што мене ми било помагано кога сум влегол во центарот. Денеска, како човек што нормално функционира, сакам тоа да им го пренесам на другите“, вели Мукевски.

Работната етика им ја пренесува на повеќе луѓе кои се соочувале со зависност - штитеници што живеат во „Рето Надеж“. Доаѓаат за помош, за излез од дрогата, алкохолот или коцкањето, а тој веќе им станал ментор. Заедно, преку секојдневни обврски, без интернет и телефони, се движат кон ресоцијализација.

„Преку работна терапија, преку занаетот, тие учат, фаќаат здрави навики за живот. Треба да имаат дисциплина, за да може да се вратат во општеството“, објаснува Мукевски.

Мебелот и белата техника во „Рето Надеж“ е донација од граѓаните. Кој сака, колку сака - остава, а претпријатието ги подигнува донациите директно од домовите на граѓаните. Подигнувањето е бесплатно. Потоа, вработените селектираат она што може да се поправи, рециклира, со цел тие производи да се нудат во нивната продавница за мебел од втора рака во селото Батинци во Скопје.

„Вашиот отпад е туѓо богатство“, е мотото на претпријатието.

Во продавницата доаѓаат купувачи да најдат репарирани ормани, плакари, фотеџи, бироа, софи, столици.... Се' е по поволна цена. Средствата од продажбата одат за мисијата на „Рето Надеж“. На тој начин, со продолжување на животот на мебелот, целата оваа заедница практично си го продолжува и својот живот, се самоодржува.

„Често кружи дезинформација дека ние донираме. Не е точно. Обратно е, нас ни донираат мебел кој некому не му треба, или е стар и дотраен. Не може да поправиме се' што е донирано, но и она што не може да поправиме - му наоѓаме употреба при работната терапија. Не се фрла. Важно е штитениците да научат да коваат, шмирглаат, лакираат, затегнуваат и слични работни вештини. Додека, со она што го продаваме си ги покриваме трошоците од центарот. Струја, вода, јадење, пиење“, објаснува Мукевски.

Име на бизнисот:

Рето Надеж, Фондација / Социјално претпријатие

Локација:

Батинци, општина Студеничани, Северна Македонија

Социјална/еколошка мисија: Работна интеграција на лица кои се соочувале со зависност; создавање работни вештини; намалување на отпадот од дрво/мебел

Клиенти и целна група:

Бивши зависници со потреба од поддршка, сите заинтересирани граѓани со потреба од половен мебел

На стартот на 2025 година, во центарот има четири ментори, веќе искусни за да пренесат знаење и работни навики. Истовремено, годишно низ „Рето Надеж“ поминуваат 30-40 луѓе со различни зависности. Сите добиваат можност да бидат дел од програма која е рехабилитацииска, социјална и циркуларна, а потоа, доколку сакаат, самите да станат ментори и да ја продолжат оваа мисија.

Година на основање:
2006

Главни активности:

Рехабилитација на штитеници; поправка и реставрација на мебел; продажба на мебел од втора рака

Циркуларен бизнис модел:

Поправка, повторна употреба, рециклажа

Пракси за одржливост:

Користење стар и непотребен мебел како донација од заедницата; продажба на мебел за самоодржливост

Примери за импакт:

Работна терапија за 30-40 штитеници годишно

Контакт информации:

hretonadez@gmail.com
https://www.facebook.com/profile.php?id=100087234681545&sk=photos&locale=mk_MK

Извор: Центар за социјални претпријатија - <https://centarsp.mk/organizacijata-za-socijalen-i-ekonomski-razvoj-in-vivo/>

„ИН ВИВО“: ПРОИЗВОДСТВО НА БИОХУМУС И РЕИНТЕГРАЦИЈА НА ЛИЦАТА СО ПОМАЛКУ МОЖНОСТИ

„Кога велиме самоодржливост, тоа не е поради потребата потенцијалните донатори да видат добра проектна апликација. Со практикување социјално-претприемачки иницијативи, потврдуваме дека финансиската самоодржливост на граѓанските организации е остварлива“, вели Дејан Стојановиќ, директор и еден од седумте основачи на Здружението „Ин Виво“ (In Vivo) од Северна Македонија.

„Ин Виво“ постои од 2018 година, а основачите имаат минимум 20 години професионално искуство во различни професии и индустрии. „Ин Виво“ е нивниот начин како да ја практикуваат општествената одговорност.

„Бараме начини да им помогнеме на лицата со помалку можности, да ги поттикнеме кон реална и оддржлива реинтеграција во сите сфери на секојдневното живеење. Во ДНК-то на Здружението е развој на повеќе модели на социјално претприемништво, во кои се ангажирани маргинализирани лица. Посебен фокус имаме на бездомните лица и поранешните лица лишени од слобода“, објаснува Стојановиќ.

Еден од примерите како го практикуваат социјално претприемништво, е производството на биохумус.

„Почнавме со биохумус, затоа што таа иницијатива во себе обединува повеќе сегменти: од помош и поддршка на лица кои живеат и работат во руралните средини, преку искористување на ресурси (кравјо ѓубриво) кои често се неискористени, потоа поддршка при органското производство, исто така и едукација и поддршка на лица кои што сакаат да го ‘предизвикаат’ својот социјален и економски статус... Оттука, во 2019 година ја направивме нашата прва ‘леа’ за производство. Тоа беше првиот никулец, нашиот прв чекор кон сопствен производ“, раскажува Стојановиќ.

Од тогаш, „Ин Виво“ го развива својот бренд на биохумус „Грин Виво“ (Green Vivo). Со лични средства и поддршка на донатори, членовите на „Ин Виво“ набавиле материјали за изградба на уште три нови леи за биохумус. Откако ги зголемиле капацитетите, отишле чекор понапред да ја зголемат и свесноста за локалното органско производство, наместо да се употребуваат хемиски средства за одгледување овошки и зеленчук.

„Две домашни, еминентни македонски лаборатории, покажаа дека нашиот биохумус е со врвен квалитет, што го потврдуваат и земјоделците кои што го користат. Во моментот имаме капацитет за годишно производство од 15-16 тони биохумус. Иако е тоа релативно скромна количина, сепак е доволно за да ги задоволиме потребите за функционирање на нашата мала организација“, објаснува Стојановиќ.

Во однос на едукацијата на лицата со помалку можности, како основа за нивна (ре)интеграција, посебно се горди на пристапот „Реинтеграција 360 степени“. Тој е започнат со проектот „Јода“ (Yoda), именуван според лик од филмот „Војна на ѕвездите“. Целта на програмата е да се опише патот на локални „протагонисти“ - од бездомништво до целосно вклучување во сите општествени процеси. Се работи за 2,5 години интензивна работа, по што овие луѓе служат како локален пример дека достоинствена и одржлива реинтеграција е навистина возможна.

„Во основа, нашето Здружение не се согласува со дел од пристапите за реинтеграција кои што ги практикуваат некои организации. Наш став е дека треба соодветен баланс помеѓу правата и обврските на лицата вклучени во овие програми“, вели Стојановиќ.

Име на бизнисот:

Green Vivo, Здружение Ин Виво

Локација:

Општина Сопиште, Скопје, Северна Македонија

Главни активности:

Производство на биохрана

Социјална/еколошка мисија:

Поддршка на органско производство; поддршка на лица од рурални средини; поддршка на лица со помалку можности

Клиенти и целна група:

Производители на овошје, зеленчук

Примери за импакт:

Преку 15 тони производство на биохрана (годишно)

Контакт информации:

dejan@invivo.mk
www.invivo.mk

Не е тајна дека бројни бездомни лица од едно место земаат топол оброк, од друго облека, на трето добиваат некаква услуга... И, ова е благородно, но се претвора во шема, каде општеството наместо да им помага, им одмага со тоа што им допушта само „земање“, одново и одново, како маѓепсан круг. Практично, добиваат поддршка, но без обврска да направат нешто за себе и системот што се обидува да им помогне – што на долги патеки се покажува непродуктивно.

„Статистиката на вистинските познавачи на состојбите вели дека, со ваков пристап, само 3% од бездомните лица се заинтересирани да се вклучат во програмите за реинтеграција“, нагласува Стојановиќ.

Според него, на овие луѓе им треба поширок пристап. Можност некој да ги прифати, континуирано да работи со нив, да им овозможи да учат, соодветно да комуницираат со околината, и на крајот, да стекнат навики и вештини потребни на пазарот на труд.

Година на основање:

2019

Основачи/Тим:

Дејан Стојановиќ

Циркуларен бизнис модел:

Реупотреба со додадена вредност

Годишен приход / обрт на средства:

Категорија на микро претпријатија

Пракси за одржливост:

Финансиска самоодржливост преку продажба на биохрана

Награди/признанија:

Стектат Статус на Организација од Јавен Интерес; овој престижен статус го доделува Генералниот Секретаријат на Владата на Северна Македонија

„KREMESTARE PARTYWEAR“: СВЕЧЕНА ОБЛЕКА ПРИСТАПНА ЗА ЦЕЛА ЗАЕДНИЦА

Уште кога Милена Неќак била тинејџерка, дома собирала купишта облека. Фармерки, блузи, маички. Некои ги носела по два-три пати, но не ги фрлала. Мајка и' често ќе и' речела „зошто собираш ѓубре?“.

Но, таа знаела дека тоа не е ѓубре. Секоја облека, таму некаде, може некому да користи, па тргнала со иницијатива која подоцна ќе прерасне во деловен модел што носи промена во модната индустрија. Истовремено придонесува и за циркуларната економија и промовира одржливост во Северна Македонија - „Kremestare partywear“.

„Приказната за 'Креместаре' започнува за короната. Стартував понаивно, без идеја да прерасне во бизнис. Дома бев фокусирана на себеси, разгледував облека, која ниту повеќе ми одговараше стилски, ниту со килажата. Од друга страна, постоеја помлади од Ген-З што не ни можеа да си купат такви маички, но сепак беа свесни, ги ценеа работите. Затоа направив профил на 'Инстаграм' за добротворна или облека од втора рака што го нареков 'Креместаре'. На многумна им делуваше дека е тоа некој шпански или италијански збор, но всушност е стар битолски збор што значи закачалка за алишта, онаа триаголната“, раскажува Неќак.

Кога видела дека има потенцијал, ја продолжила работата по короната. Била на факултет, студирала информатика, а ова го правела паралелно. Потоа ја запознала својата партнерка во бизнисот, Ивона Маркоска, со која внеле иновација во идејата - не само продажба, туку и изнајмување облека за забави.

Оттука и целото име „Kremestare partywear“.

„Целата таа борба, мисијата со Ивона ја пренесовме на друго ниво. Нудиме еколошка и поволна опција за купување или изнајмување облека за забави, свечени настани, свадбени фустани... Ние тргнавме од себе. Девојките и жените не сакаат да се појават на различна свадба во исти фустан. Тоа, нема шанси“, вели Неќак.

Кога зборува за „поволна опција“, таа зборува за парчиња свечени фустани што можеби пазарната вредност им е 500-700-1.000 евра, ама кај нив се продаваат и по една третина од тој износ. Заштедата за изнајмување е уште поголема. Оттука и можноста да се опслужува целата заедница.

Партнерките од „Креместаре“ сметаат дека оваа иницијатива означува нов коцепт во Македонија, каде практиката за изнајмување свечена облека не е вообичаена. Плус, облеката така има штедливост и циркуларност во пристапот, не се фрла. Воедно, нудат промена во модната индустрија, која обезбедува алтернатива на традиционалниот модел на малопродажна. Концепт која ја поддржува идејата дека „луксузот“ и одржливоста можат да коегзистираат.

„Целта уште од стартот ни беше тоа да биде циркуларно, одржливо, да се донира ако треба, каде треба. Кога облеката останува, пример, ја даваме на дизајнерка, која на Викенд на модата правеше изложба од стара облека. Заинтересирани и отворени сме за вакви моменти - да донираме ако не се продава. Се' за добра цел“, констатира Неќик.

Име на бизнисот:
Kremestare Partywear

Локација:
Битола, Северна Македонија

Социјална/еколошка мисија:
Намалување на отпадот од облека, штедлива и достапна мода

Година на основање:
2023

Главни активности:
Продажба и изнајмување на фустани за свадби и забави

Пракси за одржливост:
Користење еколошки материјали, заштеда при изнајмување

Циркуларен бизнис модел:
Изнајмување облека

Клиенти и целна група:
Генералната женска популација

Контакт информации:

kremestare@gmail.com

<https://www.instagram.com/kremestare.partywear/>

„РЕДИ РЕЦИКЛАЖА“: НЕФОРМАЛНИТЕ СОБИРАЧИ НА ОТПАД СТАНАА ЗЕЛЕНИ АГЕНТИ

Проценките се дека во Северна Македонија има меѓу 3.000 и 5.000 неформални собирачи на отпад, од кои 1.500 се само во главниот град Скопје. Тие собираат отпад од улиците, парковите и по должината на реката Вардар, каде често можат да се забележат како „пловат“ купови пластични шишиња.

Неформалните собирачи, преку нивната работа, го чистат градот и ја штитат животната средина, тие се всушност најефикасните селектори на отпад, но, сепак, не се регистрирани како законски работници, немаат осигурување, ниту било каква институционална поддршка. Тоа се најчесто припадници од ромската заедница и функционираат во „сивата зона“.

Ваквата животна ситуација почна да им се менува со активностите на социјалното претпријатие „Реди Рециклажа“ (Redi Recycling), кое ги препозна како релевантни чинители што активно придонесуваат за подобрување на општеството.

„Мисијата на ‘Реди Рециклажа’ е да ги организира и формализира неформалните собирачи, притоа да воспостави систем за примарна селекција на отпад. Овој систем значи поставување корпи за селекција на пластика, хартија, електронскиот отпад внатре во станбените објекти и по компаниите - така што граѓаните можат да си селектираат отпад. Нашите зелени агенти кои претходно биле неформални собирачи на отпад, сега се вработени во компанијата и користат наша лиценца, обезбедена 2021 година“, објаснува Асиб Зекир од „Реди Рециклажа“.

Зелените агенти се возат на електрични трицикли и така ги собираат селектираните секундарни сировини, маало по маало, зграда по зграда. Моментално опслужуваат 20.000 граѓани распоредени во околу 450 објекти во четири општини во Скопје - Карпош, Аеродром, Кисела Вода и Центар. Идејата е оваа мрежа да се шири и по други градови низ Северна Македонија, а потоа и во соседните земји.

„Сите што сакаат да ја пријават својата зграда, кука или компанија може да не контактираат, или да го сторат преку бесплатната мобилна апликација Redi Recycling. На тој начин имаме увид кои се апликантите, ги контактираме и им поставуваме корпи за селекција на отпад. Потребно е да има согласност над половина од станарите во зградата. Ако на куќен совет гласаат 51% против, тогаш ние ја отстрануваме корпата, но тоа се навистина ретки случаи“, нагласува Зекир.

Меѓувремено, „Реди Рециклажа“ организира акции и за собирање е-отпад во градови надвор од Скопје. До сега имаа успешни акции во повеќе од 10 градови и рурални средини во државата. Овие акции им овозможуваат на луѓето да одложат неисправни телевизори, машини, или стари компјутери што дома ги чуваат само заради носталгија.

Сите собрани секундарни сировини потоа се носат во складишта.

„На овој начин всушност влијаеме на циркуларната економија, бидејќи по третманот во складиштата, отпадот се носи во центри за рециклирање, а центрите дополнително ги преработуваат сировините и на тој начин се создаваат други продукти“, посочува Зекир.

Име на бизнисот:

ДУСО РЕДИ Рециклажа ДООЕЛ Скопје

Локација:

Скопје, Северна Македонија

Социјална/еколошка мисија:

формализирање на неформалните собирачи на отпад, инклузивна одржливост

Пракси за одржливост:

Рециклирање, апциклирање/реупотреба, користење на електрични трицикли за собирање на отпад

Клиенти и целна група:

Пошироката јавност

Награди/признанија:

Европско признание за инклузија на Ромите

На каталогот на сајтот на „Реди Рециклажа“ може да се најдат производи како детски лулашки, полици, часовници, маси, еко-столици...

Зекир вели дека во „Реди“ паралелно работат и со претприемачи, како дел од мисијата за развивање еко-систем во ромските заедници. Односно, развиле дата база на претприемачи, претходно мапирани од „Реди“, со цел да се знаат нивните секојдневни предизвици, проблеми, но и интересите за бизнис експанзија.

„Ромски претприемачи користат услуги од организацијата ‘Реди’ за формализирање на нивните бизниси, пишување бизнис планови, дигитализација и слично. Сега, имаме и зелени бизниси што ги поддржуваме, меѓутоа зелената компонента повторно ја насочуваме кон ‘Реди Рециклажа’, со што директно влијаеме на циркуларната економија“, нагласува Зекир.

Година на основање:

2020

Основачи/Тим:

Здружение РЕДИ Скопје

Главни активности:

Собирање и транспорт на неопасен отпад; апциклирање на производи од отпадни материјали

Циркуларен бизнис модел:

Повторна употреба; рециклирање

Примери за импакт:

25000 корисници на услугите, 54т хартија, 55т пластика, 15т електронски отпад

Контакт информации:

www.redi-ngo.eu/recycling
<https://www.facebook.com/p/REDI-Recycling-100075731125059/>
<https://www.instagram.com/redirecycling/?hl=en>, <https://www.linkedin.com/company/redi-recycling/?viewAsMember=true>

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

КОСОВО

„KOSOVO GLASS RECYCLING“: ПИОНЕРИ ВО РЕЦИКЛИРАЊЕ СТАКЛО

Дугагин Бериша е татко на пет деца, но истовремено е и како „локален татко“ - пример со кој се поистоветува заедницата околу „Марин Барлети“ во Ѓаковица, Косово. Тој е ентузијаст за заштита на животната средина и сопственик на градежна компанија, а долго време организира еколошки акции, едуцирајќи го соседството зошто е важно да се чисти околината, да се собира отпад и да се рециклира.

Овие вредности му ги има пренесено и на својот син Мартин, со кого заедно станаа пионери во рециклирањето на стакло во Косово - не само еколошка смисла, туку и преку трансформирање на овој процес во бизнис модел.

„Доброволно се грижиме за населбата. Засадивме дрвја, собиравме отпад - сите деца се приклучуваа, исто така и постарите. Го селектиравме отпадот во различни категории. Лименките и пластиката ги испраќавме на рециклажа, но за стаклото не најдовме решение. Најпрво го складиравме во подрум, а подоцна пријател на татко ми ни даде парче земја за да го чуваме. Кога дојде време на КОВИД, имавме време за истражување идеи. Така, сфативме дека мораме да станеме одржливи, со што на крајот на 2019 година ја регистриравме 'Kosovo Glass Recycling', раскажува помладиот Бериша.

Почнале без машини, немале ни пари за инвестиции. Дури во 2023 година успеале да станат профитабилни, бидејќи во претходните години, сè што заработувале, повторно го вложувале во работилницата. Воедно, нашле начин како од илјадници тони стакло - преку дробење и рециклирање - да создадат нешто вредно што отвора и работни места.

„Моментално сме четворица, но планираме да го зголемиме тимот, особено ова лето (2025). Собираме стаклена амбалажа, но исто така и рамно стакло од производителите на прозорци, со кое создаваме песок што се користи во филтри за базени. Овој производ најмногу се продава летно време. Исто така, се користи за третман за чистење нечистотија од железо, дрво итн“, раскажува Бериша.

Другите производи што ги продаваат се терацо-плочки: плочки за бањи, кујнски плочи, маси за внатрешен дизајн, различни видови плочки за надворешна и внатрешна употреба... Генерално, работат со производители на базени, со ресторани, хотели и кафулиња, ама и со архитекти.

„Ние не користиме стакло само за декорација, всушност, го заменуваме обичниот песок, кој обично се вади од речните корита и со тоа ја уништува природата. Кога си бизнис кој е единствен, прв во она што го прави, одговорен си и да едуцираш“, нагласува тој.

За едукација на заедницата, тврди дека немале потреба премногу да вложуваат напор, бидејќи соседството било среќно да рециклира. Штом луѓето слушнале дека постојат, доаѓале дури и од други градови, носејќи кеси полни со тегли и шишиња од вино.

„Собирањето не е проблем, ниту селектирањето стакло, доколку на луѓето им се обезбедат контејнери и инфраструктура. Ова не е нешто ново - луѓето тоа го правеле и порано, сè уште чуваат стаклени тегли и шишиња во шпајзови и подруми. Предизвик за нас беше да ги едуцираме компаниите да не го гледаат отпадот како нешто што треба да се фрли, туку како вредна суровина“, потенцира Бериша од „Kosovo Glass Recycling“.

Предизвик остануваат и општините. Тие слабо ги купуваат нивните производи, иако се одржливи и долготрајни, особено во компарација со другите материјали.

„Освен што немаат доверба во рециклирачки материјали и производи направени од нив, постои и друга страна на паричката. Со вакви производи, нема можност за корупција“, вели тој.

Име на бизнисот:

Kosovo Glass Recycling & CO

Локација:

Ѓаковица, Косово

Главни активности:

Собирање, сепарација, дробење и пренамена на отпад од стакло

Социјална/еколошка мисија:

Создавање работни места преку искористување на стаклен отпад

Клиенти и целна група:

Компании за изградба на базени, ресторани, барови, хотели, домаќинства

Примери за импакт:

120 тони стакло рециклирано/ пренаменето годишно

Сепак, остануваат на еколошката и циркуларна мисија, чекор по чекор. Знаат дека грото од стаклената амбалажа во Косово не е за повторна употреба. Компаниите не реупотребуваат, туку само произведуваат ново стакло. А тоа мора некаде да заврши. Во најдобар случај, оди на депонија. Во најлош, завршува во реките или под земја.

„Постојат општини што добиваат европски средства за селекција на отпад, но немаат каде да го депонираат тој отпад, па едноставно копаат дупка и го закопуваат. Тоа е разочарувачки. Иако стаклото само по себе не е голем загадувач, проблемот е што се губи можноста од него да се создаде нешто корисно. Меѓутоа, стаклената амбалажа може да биде загадувач, бидејќи понекогаш содржи штетни материји. Затоа, започнавме со ова од еколошки причини, но сфативме дека единствениот начин да го направиме одржливо е бизнис модел. Сега нашиот модел веќе се копира во други земји. Иднината на рециклирањето стакло е во меѓународната соработка“, смета Бериша.

Година на основање:

2019

Основачи/Тим:

Дугаџин Бериша, извршен директор и основач

Циркуларен бизнис модел:

Апциклажа, реупотреба, рециклижа

Годишен приход / обрт на средства:

Мал бизнис <под 30.000 евра

Пракси за одржливост:

Користење на стаклен отпад како суровина за изработка на стаклен медиум за филтрација на базени и терацо елементи како плочки, маси, работни плочи и шанкови

Контакт информации:

info@kosovoglassrecycling.com
<https://kosovoglassrecycling.com/>
<https://www.facebook.com/KosovoGlassRecycling/>
<https://www.instagram.com/kosovoglassrecycling/>

„MORETHANCUP“: ИСПИЈ ЈА, ПА ИЗЕДИ ЈА ЧАШАТА

За група ентузијаста, сè започна со една едноставна мисла: што ако може да се пие кафе без да се создава отпад? Секој ден, милиони луѓе го уживаат своето утринско кафе, но што се случува со сите тие еднократни чаши? Вистината е дека повеќето завршуваат на депонии, или ги загадуваат реките и езерата. Тие го увиделе овој проблем и решиле да направат нешто во врска со тоа.

Така во Косово во 2022 година се роди бизнисот „MoreThanCup“, а со секои 1 милион потрошени „MoreThanCup“ чаши, може да се спречи приближно 5.000 килограми отпад да ја загадува животната средина.

„Работиме како компанија со силна социјална и еколошка мисија. Имаме јасна цел: да го направиме светот почисто и поодржливо место. Нашиот фокус е намалување на отпадот од еднократна пластика со нудење алтернатива што не е само биоразградлива, туку и јадлива. Да, добро прочитавте - нашите чаши можете да ги изедете откако ќе го испиете кафето!“, нагласуваат од „MoreThanCup“.

Нивниот бизнис-модел е едноставен, но ефикасен. Создаваат чаши од природни житарки, а доаѓаат во неколку различни, вегански вкусови, како на пример со чоколадо, ванила или опција без шеќер. Не содржат вештачки бои или ароми. Ги продаваат на кафулиња и на еколошки освестени бизниси, а по употребата, тие или се јадат или се распаѓаат природно.

„За разлика од традиционалните хартиени или пластични чаши, кои се разградуваат со децении, нашите чаши не оставаат никаква трага“, посочуваат од бизнисот.

Ова значи, ако некој не е гладен и не ја изеде чашата по пиењето кафе, а таа заврши на земја, во тој случај чашата ќе ја снеса за две недели. Воедно, посветеноста на компанијата кон одржливоста оди подалеку од самиот производ. Дури и за време на производството, несовершените чаши не се фрлаат. Не завршуваат како отпад.

„Доколку чаша не ги помине нашите тестови за квалитет, ја мелеме во трошки за бисквити кои потоа се користат за правење колачи“, објаснуваат од „MoreThanCup“.

За нив нема сомнеж дека „MoreThanCup“ е повеќе од еколошко решение - тоа е и профитабилен и растечки бизнис. Во моментот, нивните чаши се дистрибуираат во повеќе од 10 кафулиња, со месечни нарачки од 500 до 2.000 по локација само во Косово, а исто така извезуваат во Албанија, Северна Македонија и Црна Гора.

„Нашата онлајн продажба постојано расте, а ја прошируваме и нашата дистрибутивна мрежа во повеќе земји. Глобалниот пазар за јадлива и одржлива амбалажа се очекува значително да порасне во следните години, а ние се позиционираме како лидери во оваа нова индустрија“, посочуваат од таму.

Нивното мото е „ние не продаваме само производ - ние менуваме навики“. Односно, залошбата на „MoreThanCup“ не е само да прават чаши, туку целосно да го преиспитуваат начинот на кој луѓето консумираат и се ослободуваат од секојдневните предмети.

„Соработуваме со локални кафулиња, настани и бизниси кои ја споделуваат нашата визија и активно ја едуцираме заедницата за одржливи избори. Веруваме дека малите промени водат до големи влијанија. Со едноставно заменување на обичната чаша со 'MoreThanCup', луѓето придонесуваат за почист свет. Тоа е мал чекор за љубителите на кафе, но огромен чекор за одржливоста. И токму затоа го правиме ова што го правиме“, посочуваат од бизнисот за јадливи чаши.

Име на бизнисот:
MoreThanCup

Локација:
Приштина, Косово

Социјална/еколошка мисија:
Намалување на отпадот од еднократна пластика или хартија и нудење на биоразградлива алтернатива

Пракси за одржливост:
Употреба на природни житарици за производи

Клиенти и целна група:
Кафулиња; бизниси; граѓани

Година на основање:
2022

Основачи/Тим:
Јетон Алшиќи и неговиот тим

Главни активности:
Производство на јадливи чаши

Циркуларен бизнис модел:
Реупотреба на остатоците од чаши за други производи

Примери за импакт:
Извоз на производ во Албанија, Црна Гора и Северна Македонија

Награди/признанија:
Победници на косовскиот Green Challenge

Контакт информации:

info@morethancup.com
<https://www.morethancup.com/>
<https://www.facebook.com/p/More-Than-Cup-61550080420366/>
https://www.instagram.com/more_thancup/?hl=bg

SIMPLY GREEN: ПРЕТВОРАЊЕ НА АВТОМОБИЛСКИ ГУМИ ВО БОГАТСТВО

Можеби веќе е клише да се зборува како пандемијата на многумина им отвори ново „креативно прозорче“, ама е секогаш корисно да се види што всушност произлезе од таа спојка меѓу изолираноста и креативноста. Особено кога се работи за еколошка одржливост и социјални промени.

Еден таков пример е Дорина Љука Дејвис од Косово, чиј главен фокус беше да рециклира текстил, пластика, дрво и метал. Сепак, на крајот на 2022 година таа го насочи вниманието кон друг еколошки предизвик: фрлените автомобилски гуми. Истовремено, со позадина во економијата, психологијата и над 20 години искуство во младинскиот сектор, Дејвис беше далеку од идеален кандидат што ќе направи револуција во изработката на мебел.

„Почнав да гледам на работите поинаку и станав длабоко загрижена за животната средина по раѓањето на моите близнаци“, се присетува Дејвис.

Оваа грижа ја поттикнала да ја основа „Simply Green“, бизнис што претвора отпадни гуми во стилски и функционален мебел. За потребите на овој потфат таа прилично истражувала, читала, следела ситуација на терен. Па, сфатила дека опсегот на проблемот е огромен.

„Со околу 500.000 до 600.000 автомобили на популација од 1,5 милиони луѓе во Косово, секои неколку години се фрлаат милиони гуми“, објаснува Дејвис.

Во земја каде не постои системска програма за рециклирање гуми, ова претставувало и еколошки предизвик, ама и отворена можност. Си го поставувала прашањето - што ако можам да ги трансформирам овие гуми во нешто комплетно ново, нешто што луѓето би сакале да го имаат дома?

„Но, немав никакво искуство во изработка на мебел - дури не знаев како да користам бушалка!“, се присетува таа.

Наместо да се откаже, Дејвис отворила работилница во гаражата на нејзиниот татко, експериментирајќи со гуми за да создаде столици. Татко и' и сопругот редовно помагале, стрпливо ја подучувале како да ракува со алатите. Се соочиле со многу неуспеси и поминале безброј часови усовршувајќи го дизајнот.

„Со упорност и креативност, развиг различни производи, па дури и регистрирав како заштитен знак еден од дизајните“, нагласува таа.

Денес, „Simply Green“ нуди околу десетина различни производи, при што 80-90% од материјалите се реупотребени.

„Покрај гумите, користиме и дрво од стари кујни или плакари што на луѓето повеќе не им се потребни. Секое парче е внимателно изработено за да обезбеди издржливост и квалитет, а два производи никогаш не се исти! Претворајќи го отпадот во висококвалитетен мебел, не само што го намалуваме количеството отпад на депониите, туку и им нудиме на клиентите уникатни дизајни кои поддржуваат поодржлив начин на живот“, објаснува Дејвис.

За неа, „Simply Green“ не е само создавање еколошки мебел - тоа е и предизвик на родовите норми во индустрија каде доминираат мажи. Оттука, жените се движечка сила на овој бизнис.

Име на бизнисот:
Simply Green

Локација:
Ѓаковица, Косово

Главни активности:
Дизајн и изработка на еко-мебел од апциклирани материјали како дрво, пластика, метал и текстил

Социјална/еколошка мисија:
Трансформирање на отпадните материјали во одржлив мебел, додека се оснажуваат жените во зелената индустрија; намалување на отпадот; промовирање на родова еднаквост; создавање на еко-производи

Клиенти и целна група:
Бизнис модел насочен и кон B2B (бизнис до бизнис) и B2C (бизнис до потрошувач)

„Во Косово, од неколку стотини компании што работат со дрво, само две се водени од жени. Водејќи ја компанија и активно учествувајќи во производниот процес, истовремено отворајќи нови можности за жените во зелената и циркуларната економија на Косово. Вештините што ги стекнав со татко ми и сопругот сега ги пренесувам на жените кои сакаат да ни се придружат и да остават белег во индустријата за мебел“, посочува таа.

Како што „Simply Green“ продолжува да расте, произведувајќи до 100 уникатни парчиња месечно, Дејвис е фокусирана да го зголеми производството и да ја подигнува свеста за циркуларната економија.

Година на основање:
2022

Основачи/Тим:
Дорина Љука Дејвис

Циркуларен бизнис модел: Повторна употреба; поправка; редизајн

Пракси за одржливост:
Ниска ЦО2 емисија благодарение на користење на едноставни алати и минимална електрична енергија; употреба на еко-материјали; промоција на реупотреба

Годишен приход / обрт на средства:
Мал бизнис со амбиција да премине во микро

Контакт информации:

simplygreens@gmail.com
<https://www.simplygreen-ks.com/>
<https://www.facebook.com/SimplyGreens>
<https://www.instagram.com/simplygreen22/>

„BOTANIC“: РЕВОЛУЦИЈА ПРЕКУ РЕГЕНЕРАТИВНО ЗЕМЈОДЕЛСТВО

Сестрите Велиу отсекогаш знаеле дека иднината е поврзана со природата. Тие го основаа „Botanic“ - бренд за органски чаеви, кој не само што носи автентичен вкус на шумските плодови во домовите на луѓето, туку фрла и нов поглед кон одржливите и регенеративните практики во Косово.

„Растејќи во мал семеен имот опкружени со диви плодови и растенија кои тивко вирееја со генерации, почувствувавме длабока потреба да им оддадеме почит. Со љубов и посветеност сонувавме да ги споделиме со светот, создавајќи производи што ја одразуваат суштината на нашата земја, изработени со грижа и автентичност“, велат Велиу.

„Botanic“ го карактеризираат како кулминација на страста кон природата и посветеноста на квалитетот. Од бербата и одгледувањето на отворено до пакувањето - секој чекор го одразува нивниот ангажман за одржливост.

„Ние не сакаме само да продаваме чаеви, туку и да го смениме начинот на кој луѓето се однесуваат кон природата. Нашата мисија е да промовираме одржливи методи на собирање на растенијата (да не се корнат) и да ја зајакнеме локалната економија“, нагласуваат Велиу.

Во оваа насока, „Botanic“ користи циркуларни принципи: отпадот од производството се минимизира, пакувањата се рециклираат, а собраните билки се обработуваат локално, наместо само да се извезуваат како суровина.

„Се стремиме да работиме со целосна ефикасност во користењето на ресурсите, без да создаваме отпад за време на својата активност. Применуваме практики на регенеративно земјоделство и нудиме производи во рециклирана хартија и биоразградлива амбалажа“, објаснуваат Велиу.

Од 2019 година „Botanic“ разви десетина видови чаеви. Независно дали купувачите сакаат чај од слез, дива јаболка, шипка, бозел, или комбинација од нане и жалфија... сите се органски сертифицирани и со автентичен вкус. Тие се нудат преку продавници и аптеки низ Косово, а може да се порачаат и преку социјалните мрежи.

„Нашите чаеви немаат додадени ароми, бои или засилувачи на вкусот, туку тоа е чиста природа во чаша“, нагласуваат Велиу.

Освен чаеви, неодамна го тестирале и првиот производ од прехранбената линија - сушени вргањ печурки, наменети за гурманите и професионалните готвачи.

Тие ги финализираат програмите за повторно полнење и реупотреба, активно охрабрувајќи ги клиентите повторно да користат садови и да се намалува побарувачката на пакувања за еднократна употреба.

Иако институциите во Косово сè уште целосно не ја препознаваат важноста на одржливите и циркуларни практики, младите генерации покажуваат сè поголем интерес за еколошки и органски производи. „Botanic“ се надева дека ќе ја зајакне својата пазарна позиција, но и дека ќе инспирира други бизниси да го следат нивниот пример.

Веруваат дека одржливоста не е само тренд, туку и неопходност.

„Botanic“ ја користи глобалната перспектива и најновите информации за ублажување и прилагодување кон климатските промени, комбинирајќи ги со локални ресурси и достапност. Нашата мисија за поврзување на луѓето и природата ни овозможува да се залагаме и да делуваме за одржливост низ призмата на приватниот сектор и земјоделската заедница“, посочуваат од косовскиот циркуларен бизнис.

Име на бизнисот:
BOTANIC

Година на основање:
2019

Локација:
Скендерај, Косово

Основачи/Тим:
Блеринда Велиу, Арнита Велиу

Социјална/еколошка мисија:
Без отпад при процесот на производство; вработување жени од руралните средини

Главни активности:
Продажба на органски чаеви во рециклирана амбалажа и со биоразградливи филтри

Практики за одржливост:
Употреба на еколошки материјали; одржливи и регенеративните практики при земјоделството

Циркуларен бизнис модел:
Природни, обновливи ресурси; намалување на користењето сировини; минимизирање на депониски отпад

Клиенти и целна група:
Аптеки, продавници за органски производи, ресторани

Награди/признанија:
Најдобра зелена идеја за 2021 година – на 10. јубилеен регионален натпревар на Balkan Green Ideas (BGI)

Контакт информации:

botanic.shpk@gmail.com
<https://www.botanic-ks.com/>
<https://www.instagram.com/botanicllc/>

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

МАЈА ХАЛИЛОВИЌ: БИОХАКЕР ЗА ИЗНАЈМУВАЊЕ

Маја Халиловиќ уште од мала била љубопитно дете опседнато со наука и книги. Со време, таа разви страст за т.н. „жива“ мода и стана првата биодизајнерка во Босна и Херцеговина, со долгогодишна работа и истражување во полето на одржливи и разградливи материјали базирани на бактерии и органски отпад.

На овој начин таа почна да прави облека, биоамбалажи, биосвеќи, биодизел, разни биоматеријали... како би се заменуваа штетни индустриски материјали, пластичните кеси, но и воопшто да се внесе нов еколошки момент во начинот на облекување, греење и живеење без да се трупат отпад.

„Мојата фасцинација со органски отпад и SCOBY (оној гумен нуспроизвод од комбуча) прерасна во целосна кариера во биодизајн. Немав голем план - само експерименти во мојата куќа кои се претворија во патентирани производи и меѓународни награди“, раскажува Халиловиќ за својот бизнис.

Признанијата ѝ помогнаа да ги изложува своите креации во градови како Лондон, Белград и Келн, додека преку Bio Co Culture, нејзиниот стравствен проект, комуницира со уметници и научници за да го направат биодизајнот достапен.

Истовремено, Халиловиќ е соло играч. Само таа, нејзиниот лабораториски мантил и договори со компании или институции за специфични проекти. „Замислете ме како 'биохакер за изнајмување', кој ги поврзува науката, уметноста и одржливоста“, вели таа.

Во однос на циркуларниот бизнис модел, Халиловиќ се држи до својата мантра: отпад = суровина.

„Претворам талог од кафе во биодизел, луспи од јајца во биофурнитура, а остатоци од храна во свеќи (Biocandle, моето наградувано чедо). Компаниите ме ангажираат за да го трансформирам нивниот отпад во производи што можат да ги продадат или да ги вклучат во дизајнот. Пример: локален синџир кафулиња сега делумно го загрева својот простор со биодизел направен од сопствениот отпад. Целосен круг, без грижа на совест“, објаснува таа.

Халиловиќ исто држи предавања а нејзината истражувачка работа во областа на биодизајнот и одржува работилници за производство на биоматеријали.

За биодизајнерката нема сомнеж дека сето ова е важно, за сите нас.

„Замислете свет каде ѓубрето не се таложи, туку станува мебел, гориво или дизајнерски објект. Тоа е иднината за која се борам. Патем, презентирање на потенцијалот на Босна како зелен иноватор? Непроценливо!“, потенцира Халиловиќ.

Име на бизнисот:
Biodesign Studio

Локација:
Сараево, Босна и Херцеговина

Главни активности: Истражување и развој на биоматеријали; дизајн на еко-производи; работилници и едукација за биодизајн; изложби и јавни инсталации; консултации за одржливи практики; биоарт и колаборативни проекти; застапување за климата

Социјална/еколошка мисија: Револуција на отпадот; застапување за нула отпад; климатска отпорност; младински ангажман

Клиенти и целна група: B2B клиенти: еколошки свесни брендови, хотелско-гостителски сектор, музеи/галерии и производители на отпад; B2C потрошувачи: етички купувачи, љубители на биодизајн, родители/едукатори; Институции: училишта/универзитети

Примери за импакт:
4 тони органски отпад годишно за правење производи, наместо на депонија; направени 1000+ биосвеќи, 500+ учесници обучени за биодизајн; 3 тековни партнерства со еко-организации од Балканот; 1 постојана музеевска поставка

Кога погледнува кон иднината, таа се враќа на минатото, кога почна сè.

„Се сеќавам, кога ми патентираа производ, прославив така што направив свеќа од утринскиот талог од кафе. Јас сум соло биодизајнерка што го претвора трулежот во револуција – по една ламба од лушпа од јајце, лека полека. Ајде да го нормализираме ‘ѓубрето’ како врвен ресурс!“, апелира таа.

Година на основање:
2017

Основачи/Тим:
Маја Халиловиќ

Циркуларен бизнис модел:
Повторна употреба и апциклирање на материјали; редизајн на производи; едукативни работилници како услуга; колаборативна поправка и регенерација; уметничко изнајмување/лизинг; производство со затворен циклус; платформи за споделување знаење

Пракси за одржливост: Иновации-од отпад до ресурс; производство со ниска енергија; дизајн во затворен круг; радикална транспарентност

Годишен приход / обрт на средства:
15-25.000 евра за 2023 и 2024 година;

Награди/признанија:
Златна награда во Јужна Кореја за „Биосвеќа“ доделена од KIPO/KWIA; бронзен медал на 75-та меѓународна изложба за иновации „IENA“ во Нирнберг; награда MADE IN BiH 2023; награда на Balkan Green Ideas BiH;

Контакт информации:

<https://majahalilovic.com/>
<https://www.instagram.com/majabiodesigner/>
<https://www.linkedin.com/in/majahalilovi%C4%87-biodesigner/>

„WOOD SURGERY / LEJLINA RADIONICA“: НОВ СЈАЈ ЗА СТАРИОТ МЕБЕЛ

„Од мувлосан сараевски подрум, од просториите на воената школа за англиски јазик, пристигна овој конференциски модел - #lurina столица, каков што досега немаме видено“, стои во една објава на Фејсбук-профилот на „Wood Surgery / Lejlina radionica“.

Овој пост покажува само дел од заложбата и дејноста на правничката Лејла Селимовиќ, која го стави правото во мирување, бидејќи се чувствуваше подобро со алат во рацете - во работилница.

Селимовиќ преку својот бизнис „Wood Surgery / Lejlina radionica“ врши репарација, реставрација и редизајн на мебел што „собира прашина“ во нечији подруми, гаражи, тавани или викендички. Во рацете на оваа адвокатка од Зеница, Босна и Херцеговина, овие фрлени парчиња добиваат нов сјај и, потоа, наоѓаат нова функција и украсуваат домови.

„По природа сум интровертен и креативен тип. Отсекогаш ги сакав боите, сакав да цртам, да забележувам убави и поинакви нешта. Сосема случајно завршив на Правниот факултет, работев две години во струката, како што се очекува од нас откако ќе добиеме диплома. Во еден период, додека го барав своето ‘место под сонцето’ во несигурното деловно опкружување и работа меѓу 8 до 16 часот, одлучив да ѝ се вратам на својата креативна страна. Додека го уредував станот, сфатив дека од стари, наизглед неупотребливи парчиња мебел, може да се создадат интересни и оригинални парчиња, и се заинтересирав за таа дотогаш сосема непозната област“, раскажува Селимовиќ.

На почетокот, Селимовиќ изработувала фотелји, столици, но и поголеми парчиња, како што се креденци и комоди. Се покажало дека таквиот масивен мебел е доста непрактичен за работа, за складирање, транспорт, но и за наплата во однос на вложеното време и труд. Денес, најмногу ужива кога изработува столици и фотелји.

„Покрај практичните причини, тие даваат посебен белег на просторот и кажуваат многу за сопственикот“, посочува таа.

Парчињата мебел ги откупува по симболични цени, многу често луѓето ѝ ги подаруваат, шета по пазари за стари и употребувани предмети, пребарува на интернет, а ако некоја фирма продава стар отпишан мебел - и таму ќе се појави. Гледа потенцијал каде мнозинството луѓе гледаат отпад.

Мебелот што го реставрира најчесто е дизајниран и произведен во 60-тите, 70-тите и 80-тите години од минатиот век – парчиња со кои биле опремени канцелариите на големи фабрики, установи и претпријатија, со натпис „Made in Yugoslavia“. Често станува збор и за парчиња припадници на стилите Vintage и Mid Century Modern.

„Вообичаено работам со парчиња стари барем 50 години, а понекогаш самиот процес на расклопување без да се предизвикаат оштетувања е вистински предизвик. Завртките се корозирани, клинците напукнати, на мебелот има најмалку три различни слоеви боја, седиштето на столицата барем двапати било тапацирано, некои делови недостигаат, а дрвената конструкција е нагризена... Времето потребно за реставрација зависи од парче до парче, бидејќи секоја столица или фотелја има своја приказна. А, освен состојбата, зависи и што очекува клиентот и како го замислува крајниот производ“, објаснува таа.

Сега, нејзините производи константно се промовираат по социјалните мрежи, а се бараат и надвор од Босна и Херцеговина, иако логистиката знае да биде пречка. Воедно Селимовиќ оди контра стереотипите дека „столарството е само за мажи“.

Име на бизнисот:

Wood Surgery / Lejlina radionica

Локација:

Зеница, Босна и Херцеговина

Циркуларен бизнис модел:
Репарација; реставрација;
редизајн

Клиенти и целна група:

Пошироката популација

„Исто како и насекаде во регионот, условите за жените претприемачи во БиХ се прилично безмилосни, а околината обесхрабрувачка. Сепак, фактот што прифатив професија која се третира како машка, ми помогна и одигра голема улога во промоцијата“, нагласува таа.

Освен за промоција, социјалните мрежи се погодни и за едукација, па таа таму се обраќа до сограѓаните. Со реупотреба и рециклирање, спречуваат создавање нов отпад и на тој начин ја штитат животната средина.

„Најголемиот дел од парчињата во нашата работилница всушност се предмети чија крајна дестинација требаше да биде крупниот отпад. Гордни сме на бројот на стари парчиња што поминаа низ нашите раце и веруваме дека барем малку придонесовме нашата планета да биде поубаво место за живеење“, потенцира Селимовиќ.

Основачи/Тим:

Лејла Селимовиќ

Главни активности:

Реставрација и продажба на стар мебел

Социјална/еколошка мисија:

Трансформација на стари
столици и фотелји-отпад во
уникатни парчиња мебел;
намалување на отпад

Примери за импакт:

Побарувања на производите
надвор од БиХ

Контакт информации:

https://www.instagram.com/lejlinaradionica_woodsurgery/

<https://www.facebook.com/selimoviclejlaa/>

„STUDIO TISA“: ЕКО-БРЕНД СО СТАТУС НА УМЕТНИЧКИ ЗАНАЕТ

Нина Станаревиќ во Босна и Херцеговина е позната како единствената книговезачка - занаетчијка која ја спојува традицијата со технологијата во подврзувањето книги. Ама, не „обични“ книги, туку книги сложени од повеќе материјали, на кои се труди да им го продолжи животниот век, наместо да завршат во канта.

Дури и врапчињата во Бања Лука знаат за нејзината љубов кон одржливоста и екологијата, која датира уште пред 25 години кога одела во основно школо, каде посетувала еколошка секција. Тој интерес останал со неа до тој степен што дури размислувала да студираа екологија по средното училиште. Но, на крај се одлучила за графички дизајн.

Со 10 години работен стаж, најголем дел провела во текстилната индустрија.

Ваквиот пат и' помогнал да го отвори „Studio Tisa“, мал бизнис од Бања Лука. Тоа е еко-бренд со статус на уметнички занает, преку кој секојдневно создава производи подеднакво добри и за корисниците и за околината.

„Најчесто рачно правам скицници, фото-албуми, скрапбук книги, дневници, тетратки... Повремено изработувам и корисни и декоративни дрвени предмети, како послужавници, чинии и слично, кога успевам да набавам остаток од дрво од локални дрводелци“, објаснува Станаревиќ.

Бидејќи одржливоста и екологијата и' станале начин на живот, во бизнисот „Studio Tisa“ фрлила сè што знае.

„Сè започна кога во последната година од студиите почнав да правам скицници од пронајдени материјали: остаток од хартија и картон, парчиња текстил од стари шивачки проекти, а ги поврзав со забен конец бидејќи прочитав дека може да биде добра алтернатива за книговезачки конец. Оттогаш го задржав тој начин на работа – со употреба на најден и фрлен материјал“, раскажува таа.

Таа е тип на човек што по прво ќе направи нешто сама, наместо да го купи. За тоа ја инспирирале повеќе DIY (направи сам/а) блогови. Гледала, учела, па применувала.

„Со години користев половен и апциклиран текстил за корици на книги, како што се навлаки за перници, стара облека... Потоа почнав да експериментирам со боење и особено со природно боење со отпадоци од храна, инвазивни растенија и со додавање везови и 'punch needle' и сите други начини на надградба на текстилот. И, тогаш најдов добавувач на хартија кој нудеше рециклирани и еко-хартии“, потенцира Станаревиќ.

Денес сè уште работи на овој начин, а и повеќе. Не купила нов текстил веќе три години - набавува од втора рака, од стара облека или домашен текстил.

„Користам рециклиран филц направен локално од текстилен отпад од БиХ. Работам со еко и рециклирана хартија, произведена во зелени фабрики што користат помалку вода, енергија од ветер и заменуваат 40% од целулозата со отпад од агрикултура“, појаснува сопственичката на „Studio Tisa“.

Практично, наместо да фрла, таа претвора. Во своето студио се обидува да работи со што е можно помалку отпад.

„Правам своја хартија од мојот отпад, користам туѓи остатоци како дрво, текстил и кожа, а моите остатоци ги подарувам за другите да направат нешто од нив: остатоци од кожа за изработка на накит, остатоци од дрво за детски играчки итн“, наведува Станаревиќ.

Име на бизнисот:
Studio Tisa

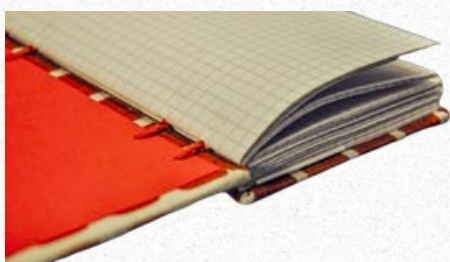
Локација:
Бања Лука, Босна и Херцеговина

Главни активности:
Изработка на рачно поврзани книги од пронајдени и рециклирани материјали

Социјална/еколошка мисија:
Намалување на отпад;
поддршка на локално производство

Клиенти и целна група:
Пошироката јавност

Во поглед на поврзаноста со локалната заедница, таа вели „нудам производи што се добри за мене како создавач, за тебе како корисник, и за нашата планета Земја откако ќе завршиш со нив“.

Повремено ќе ја најдете и како води работилници поврзани со книговезство и еко-теми, или како склопува DIY видеа за социјалните мрежи. Активно е вклучена и во заедницата на занаетчи и уметници, каде организира мали поп-ап базари.

„Моите производи се доста специфични, ниш, особено поради силниот фокус на одржливоста. Јас верувам во локалното производство!“, нагласува Станаревиќ.

Година на основање:
2021

Основачи/Тим:
Нина Станаревиќ, основач,
книговезец, дизајнер

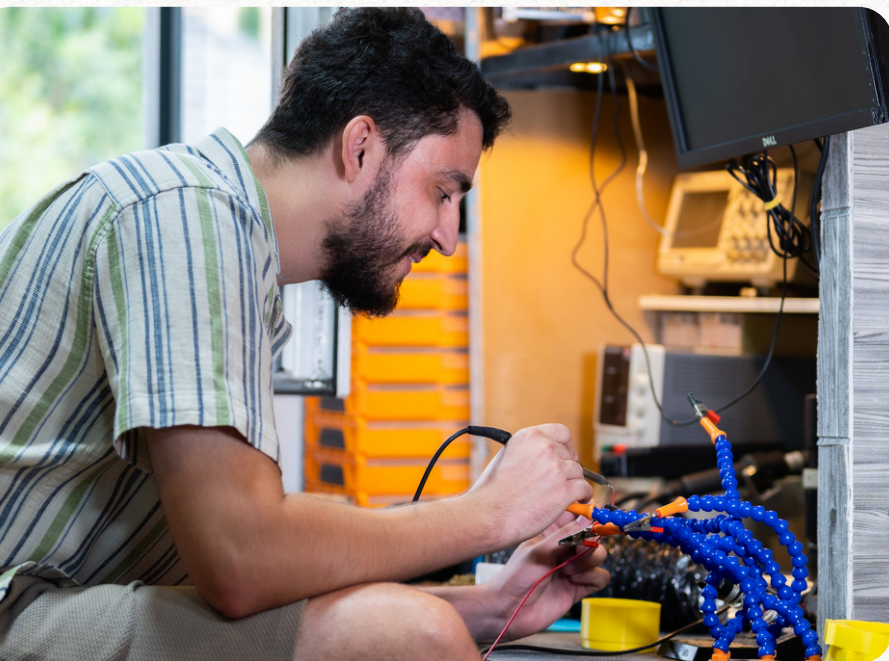
Циркуларен бизнис модел:
Реупотреба, рециклирање,
пренамена

Пракси за одржливост:
Користење на еко-материјали,
рециклирање и пренамена на
материјали

Награди/признанија:
Прво место на јавниот повик „Буди
неко уз обрт еко“ за еко мали бизниси
во Босна и Херцеговина

Контакт информации:
https://www.instagram.com/studio_tisa/

„PRINT YOUR FIX“: 3Д ПРИНТАЊЕТО МОЖЕ ДА ПОПРАВИ И ЗАМЕНИ ПРЕДМЕТИ

Замислете си, наместо да фрлате скршена рачка од фиока или изгубена фигура од омилената друштвена игра, едноставно правите нова – токму таква, каква што ви треба. Тоа е моќта на 3Д принтањето.

Патем, 3Д принтање не е само некоја футуристичка технологија што звучи кул – тоа е нешто кое може да му користи на секого. Вака можеш и да поправиш, надградиш, рециклираш предмети што инаку би завршиле во ѓубре. Наместо да купуваш ново, едноставно му го продолжуваш животот на старото. Покрај тоа што е практично и одржливо, може да биде и супер креативно - можеш да печатиш сè, од уникатни украси до корисни гаџети и машини за специфична употреба.

Сето ова го сфатил и Мухамед Јусуфагиќ од Босна и Херцеговина, кој сега го има бизнисот базиран на 3Д принтање - „Print Your Fix“. Тој уште во средно школо бил „заразен“ со електроника и информатика. Додека останатите врсници размислувале на гејмање или програмирање, него го интересирале и графички дигитрони.

„Почнав да ги земам тие дигитрони и да ги поправам, зошто често беа расипани. Па продолжив со стари компјутери и стари конзоли за играње. Сфатив дека има доста расипани конзоли и со тоа може добро да се заработува. Главно се свртив кон машинството, бидејќи често наидував на физички оштетувања и мораше да се вметнат заменски делови и слично“, раскажува Јусуфагиќ.

За време на неговите факултетски денови почнале да паѓаат цените за 3Д принтери. Ако во минатото се продавале по 1000-2000 евра, тогаш дошле до 250-300 евра. Веќе можел да си дозволи ваква машина, па од 2016 година и да мајсторува со 3Д принтер. Да му биде алатка што ќе му помага да замени, сервисира или убрза поправка на разни предмети.

„Откако ќе дизајнирам некој дел, можам бесконечно да го печатам на кој било печатач. Значи, ако умеам да си го решам проблемот, ќе можам да помогнам на секој, каде било во светот. Пример, пред три години поправав слушалки, а истиот дизајн ми дојде повторно минатата недела, од друга личност. Пукнатината беше на идентично место, па ја искористив истата датотека за поправка. Тие слушалки повеќе не се произведуваат, а се доста квалитетни, функционални и штета да завршат на отпад“, вели тој.

Генерално, 3Д печатењето е во две фази: дизајн и принт. Преку софтверско решение се изработува 3Д модел, а голема улога игра и материјалот за производот. Важно е од што е направен, дали е отпорен на сонце, дожд, студ...

„Доколку 3Д печатачот се користи за украси, вазни или слично - тогаш материјалот не е толку битен. Но, доколку правиме заменски делови за автомобили, за машини во индустријата, во тој случај мора да се внимава“, објаснува сопственикот на „Print Your Fix“.

Пластиката што се користи за 3Д печатење може да биде органска или на база на петролеј. Еко-пријателски се оние што се на растителна база, со скроб и сл. И тоа е важно, бидејќи принтот емитува микрочестички во воздухот, па материјалот треба да биде еколошки за примена во домашна атмосфера и, следствено - за купувачот.

Име на бизнисот:
PrintYourFix

Локација:
Сараево, Босна и Херцеговина

Главни активности:
3Д дизајн и печатење

Социјална/еколошка мисија:
Продолжување на животниот век на производите и намалување отпад.

Клиенти и целна група:
Клиенти кои имаат специфичен проблем и им е потребен специјален дизајн на мебел или машина; клиенти кои имаат скршени, но функционални уреди и им е потребен заменски 3Д отпечатен дел; клиенти кои сакаат да го надградат дизајнот на автомобил, гаџети и слично

Пракси за одржливост:
Поправка, пренамена, рециклирање и користење на еко-материјали

Контакт информации:
<https://printyourfix.com>
<https://www.instagram.com/printyourfix/>
www.linkedin.com/in/muhammed-jusufagic
<https://www.thingiverse.com/printyourfix/designs>

„Ова е алатка што овозможува да се манифестира циркуларната економија. Посебно кога се користат и одржуваат материјалите од растително потекло, за разлика од оние на пазарот. Секоја алатка е меч со две острици, така да едната острица е циркуларната економија“, нагласува тој.

3Д принтањето е нова технологија и потребно е време за адаптација, луѓето да бидат свесни за нејзините можности. Тоа, е една од главните цели на „Print Your Fix“.

„Последниве три години се трудам да ја приближам до нив, да им го покажам нејзиниот потенцијал и како може да им го олесни животот. Дури и ние 'упатените' сè уште не знаеме колкав е вистинскиот потенцијал. Она што е сигурно е дека побарувачката расте. Ги објавив своите услуги на локалните платформи, како и услугите на соработниците, и интересот е сè поголем. Иако БиХ е мал пазар, со само 2,5 милиони жители, сепак се шири потребата за едукација и сервисирање“, констатира Јусуфаџиќ.

Година на основање:
2023

Основачи/Тим:
Мухамед Јусуфаџиќ

Циркуларен бизнис модел:
Поправка, апциклажа, рециклажа

Примери за импакт:
Спасени најмалку 1.000 уреди преку пренамена, нивно поправување директно или индиректно, правење на попријатен дизајн за сечење и рециклирање на PET пластични шишиња, изработка на машини за Универзитетот во Сараево PMF - биологија ANT SPINNER машина за документирање на инсекти, и фајловите се достапни онлајн бесплатно

„ORMARIĆ“: ОСВЕЖУВАЊЕ НА ОРМАРОТ ПРЕКУ ДИГИТАЛНО ТРИФТАЊЕ

Одржливата мода и повторната употреба на облека стануваат се попопуларни, а „Ormarić“ е компанија од Босна и Херцеговина која активно ја поддржува оваа промена. Но, не само за купување, туку и за продавање облека на едно место, со што облеката кружи, се разменува, добива втора, трета, четврта шанса.

Она што започна како второпласирана идеја на локален натпревар за стартапи во Босна и Херцеговина, година и пол подоцна, четворица млади луѓе лансираа своја апликација, преку која веќе создадоа ангажирана онлајн заедница.

„Забележавме голем проблем - луѓето се мачеа да најдат облека од втора рака онлајн, ако воопшто можеа да најдат. Сакаме да им дадеме можност да заработат пари, а во исто време да помогнат на животната средина. Со размена на облека, ја правиме модата поодржлива и позелена“, посочува Емир Куртовиќ, извршен директор на „Ormarić“.

Апликацијата на „Ormarić“ претставува виртуелен простор, дигитална огласна табла, каде корисниците можат да продаваат своја облека, обувки, козметика, како и други модни додатоци - часовници, накит, шалови, капи, чанти и слично.

Процесот на купување и продавање на „Ormarić“ е едноставен. Корисниците прават профил, поставуваат фотографии и описи на облеката што ја продаваат, а купувачите можат да изберат меѓу различни категории и да филтрираат по големина, боја, цена или локација. Откако ќе ја најдат саканата ставка или пребараат преку 20.000 производи, лесно можат да ја купат преку сигурни начини на плаќање, па производот се испорачува на нивната адреса.

Но, „Ormarić“ не е само платформа за купување и продавање - тоа е и платформа за образование. Преку хуманитарни настани и едукативни активности, тимот се труди да создава свесни генерации што ќе бидат поодговорни потрошувачи, ама и намалувачи на текстилен отпад.

„Вложуваме многу време и напор за да ѝ возвратиме на заедницата. Минатиот декември организиравме студентски добротворен пазар за половна облека. Работиме на промовирање на позитивните аспекти на модата од втора рака кај помладите генерации и ширење на 'трифт' културата“, посочува Куртовиќ.

Овие вредности ги пренесуваат и преку различни иницијативи на нивниот Инстаграм-профил. Таму ќе најдете акции од типот „исчисти го твојот ормар, заработи пари и патувај за Рим“. Исто така, дека „трифтањето е подобро во пар“ или „трифтањето е начин на борба против брзата мода која ја уништува планетата“.

Патем ги промовираат и концептите „апциклирање“ и „трансформација старо за ново“.

„Модната индустрија има огромно влијание врз животната средина, но префрлањето на половно и онлајн купување може значително да го намали еколошкиот отпечаток. Производството на нова облека бара огромни ресурси и произведува многу отпад. Онлајн платформите овозможуваат да се пронајдат брендови кои се фокусираат на одржливост и етичко производство, за да можат граѓаните да бидат сигурни дека нивното купување поддржува еколошки и одговорни практики“, е ставот на „Ormarić“.

Име на бизнисот:
Ormarić

Локација:
Сараево, Босна и Херцеговина

Социјална/еколошка мисија:
Намалување на влијанието од брзата мода; намалување на текстилниот отпад

Пракси за одржливост:
Реупотреба на парчиња облека

Клиенти и целна група:
Општата јавност на БиХ

Година на основање:
2023

Основачи/Тим:
Генерален директор Емир Куртовиќ,
Менаџер за производи Билал Хоџиќ

Главни активности:
Онлајн маркет за облека од втора рака

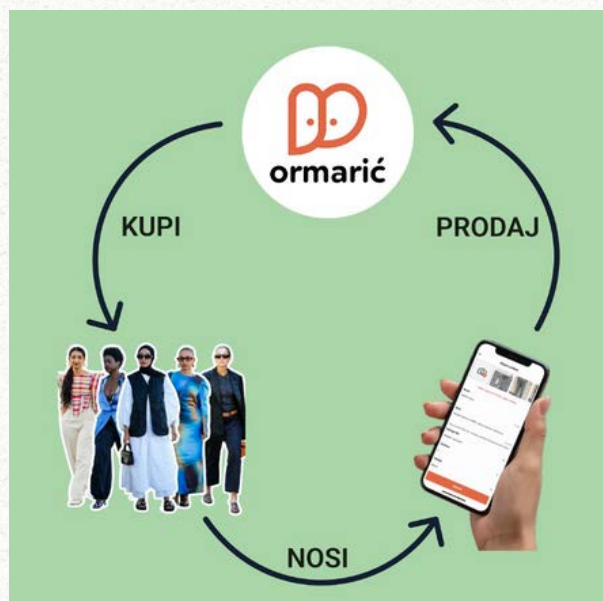

Циркуларен бизнис модел:
Реупотреба

Примери за импакт:
Заштедени 1.500.000 литри вода;
повеќе од 16.000 корисници; над 3.000 парчиња облека со нов сопственик

Контакт информации:
info@ormairc.app
<https://www.ormaric.app>

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

СРБИЈА

„NEWPEN“: МОЛИВИ И БОИЦИ НАПРАВЕНИ ОД ВЕСНИЦИ

Дали знаете дека еден молив може да нацрта линија од над 50 километри, напише над 45.000 зборови, да издржи над 20 острења и да направи 654.873 супер-солажи на тапани?

Епа, овие работи до 2017 година не ги знаеја ниту Славица и Драган Марковиќ од Смедеревска Паланка од Србија, кои, откако сфатија дека не сакаат повеќе да се занимаваат со угостителство и со својот „Ауриш паб“, решија влезат во авантура со графитни моливи и боици направени од рециклирана хартија од весници, со цел да понудат нешто ново и еколошко на пазарот преку „NewPen“.

„Една вечер со сопругата го гледавме филмот ‘Чудниот живот на Тимоти Грин’, приказна во која еден од главните јунаци работи во фабрика за моливи. После неколку денови, мислам дека беше на ‘Нешнел Географик’, се прикажуваше документарец за фабриката ‘Стела’. И тогаш ни ‘светна’ дека никој во Србија веќе не произведува графитни моливи, па - можеме ние! Почнав да истражувам, видов како во Кина и Индија се прават од стари весници и веќе немаше дилема со што ќе се занимаваме“, раскажува Драган Марковиќ од „NewPen“.

За потребите на бизнисот со сопругата, тој повикал уште двајца пријатели и во 2018-та година ја основале фирмата. Но, дури во јануари 2019 од Кина им стигнала машина за да може да се пуштат во производство.

„Ние користиме само три компоненти: графит, непрочитани весници или рециклирана хартија и лепак. Од Кина ни дадоа спецификација на лепак, но тој мирисаше на смола, а не ни знаевме дали е здрав за употреба. За среќа, во зградата каде работиме, постои уште една фирма што се занимава со производство на регистратори, па тие предложија лепак на база на пченкарен скроб. Тој лепак се покажа фантастичен за нашите производи“, се присетува Марковиќ.

На почетокот собирале весници од угостителите, локалите, кафулињата. Сепак, работата тргнала кога се споиле со „Политика“, бидејќи од една страна им требало стандарден доставувач на хартија, но од друга, само ова издание и она на „Спортски журнал“ им одговара за нивните моливи, што поради форматот, што поради квалитетот на хартијата.

„Нашите производи моравме да ги тестиравме во Заводот за јавно здравје, затоа што сите грицкаат моливи. Добивме одлични резултати! Потоа му дадовме на нашиот син од четврто одделение на подели моливи на неговите другари, паралелно поделивме и на наши пријатели кои имаат деца. Повторно добивме одличен фидбек! Секако, лутавме со дебелината на моливите, се’ додека не сфатиме дека 7мм е иделна големина“, вели тој.

По малото успорување за пандемијата, „NewPen“ сега се шири, дома и надвор од границите на Србија. Нивниот белег е употребата на рециклирана хартија наместо дрво, нетоксични материјали, минимална потрошувачка на енергија и доминантна рачна изработка, што според Марковиќ укажува на недвосмислена ориентација кон зачувување на животната средина. И, радост за децата, како целна група.

„Во светот годишно се прават околу 14 милијарди дрвени моливи и за тоа се сечат околу 82.000 дрвја. За нашите моливи не е потребно да се исече ниту едно ново стебло! Исто така, еден тон рециклирана хартија спасува 12 стебла од сечење. Тоа значи дека ние со нашето производство за овие четири години сме спасиле еден убав парк. Воедно, нашите производи се наменети на најмладите. Една од нашите мисии е преку нас да растат генерации еколошки свесни поединци“, нагласува Марковиќ.

Име на бизнисот:
NewPen

Локација:
Смедеревска Паланка, Србија

Социјална/еколошка мисија:

Изработка на квалитетни и еколошки моливи и боици; употреба на рециклирана хартија наместо дрво и токсични материјали; еколошка едукација на младите

Пракси за одржливост:
Минимална потрошувачка на енергија; доминантна физичка работа во производството

Клиенти и целна група:
Генералната популација со фокус на млади; компании; продавници; книжари; медиуми

Според него, важно е моливите и боиците што ги нудат, освен еколошки, да бидат и квалитетни. Оној што ќе оди во продавница, може еднаш ќе го купи зашто е специфичен, еколошки, интересен, но ќе оди да го купи по втор пат ако е квалитетен и му врши работа.

„Од друга страна, моливи секогаш ќе се продаваат. Јас се сеќавам кога моето дете тргна во школо, неговата наставничка бараше тој повеќе да пишува со молив поради моториката на раката. Исто е и со весниците, некои луѓе секогаш ќе листаат весници со кафе, без оглед што многумина читаат портали. Дали знаете за 'Политикин забавник'? Тие настанале во 1936 година и сега имаа 86 роденден и 17.000 тираж. Направивме 17.000 моливи од нивните непродадени забавници и со секој број одеше едно моливче. Постојат и весници од странство, изданија кои не се продаваат, што им остануваат, па од нив правиме моливи. Тоа е она што се вика циркуларна економија“, посочува Марковиќ.

Година на основање:
2018

Основачи/Тим:
Славица Џокиќ Марковиќ извршен директор, Драган Марковиќ ко-основач

Главни активности: Продажба на моливи и боици изработени од рециклирана весникарска хартија

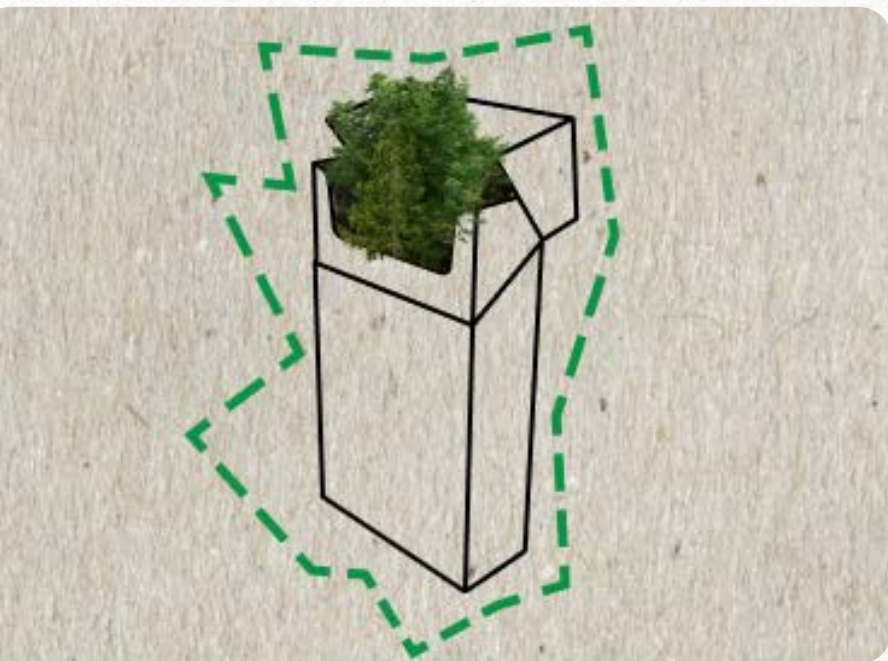
Циркуларен бизнис модел:
Рециклирање; апциклирање.

Примери за импакт:
Проширување и соработка со клиенти/компаниии во странство; спасени значајни количини дрвја со користењето весници наместо дрвја

Контакт информации:

office@newpen.rs
newpen.sr@gmail.com
<https://newpen.rs/>
https://www.instagram.com/newpen_2018

„NAŠA KUĆA“: СОЦИЈАЛНО ПРЕТПРИЕМ- НИШТВО ИЛИ „ЕКОНОМИЈА СО ДУША“

„Naša kuća“ од Белград е основана во 2007 година како здружение за поддршка на лица со попреченост. Група родители се обединија со идеја да им овозможат на своите атипични деца значаен живот во заедницата.

Тие, сега се и социјално претпријатие. Работат во доменот на она што се вика социјално претприемништво или „економија со душа“, начин на водење бизнис што ја става социјалната корист над профитот.

Во превод: обезбедуваат услови за лицата со атипичен развој да бидат активни, корисни, да напредуваат и ја градат својата иднина, со тоа што се вклучени во производна линија што ги задоволува афинитетите на повеќе клиенти.

„Преку дејноста, обезбедуваме услуга на Дневен центар, спроведуваме едукативни програми за овие лица и нивните семејства, за даватели на услуги, работни асистенти и обучувачи, за експерти, како и едукација на непосредната околина и пошироката заедница“, објаснуваат од „Naša kuća“.

Карактеристика на нивното производство е што користат отпад. Односно, рачно произведуваат хартија од празни кутии цигари - амбалажи со највисок процент на целулоза на пазарот. Хартијата што ја изработуваат е со различни димензии, тежина и текстура. Таа е повеќеенаменска, било да е тоа како уметничка хартија, печатарска, но и органски прочистена хартија за да се добијат хартиени чаши и садови за достава на храна, кои се рециклирачки и биоразградливи.

„Сировините за производство ги собираат граѓаните, државните институции и приватниот сектор, со што ја вклучуваме пошироката заедница во циклусот на одржлив развој и циркуларната економија“, велат од „Naša kuća“.

Покрај производството во Белград, воспоставиле мрежа на мали производители на хартија во десет други градови: Заечар, Лесковац, Аранѓеловац, Крагуевац, Нови Сад, Фекетиќ, Нови Пазар, Прибој, Лајковац, Нова Варош, каде работат лица со попреченост, а нивните локални заедници ги снабдуваат со суровини.

Производите ги користат поединци, уметници, бизнис-секторот, образовни институции и граѓански организации.

„Во ова производство ја вклучуваме академската заедница заради иновативни решенија - биоразградливи чаши и садови од хартија - и воведување нови технологии. Користиме античка јапонска техника за правење хартија благодарение на долгата соработка со JICA. Воедно, соработуваме со економскиот сектор, кој ни помага да конструираме адаптирана работна опрема“, посочуваат од социјалното претпријатие.

Тие се горди што многу компании го користат нивниот материјал и дизајн за производство на своите промотивни материјали. Хотели и ресторани ја употребуваат оваа хартија и амбалажата направена од неа.

„Освен ова уникатно производство на хартија, кое директно придонесува за да се намали хартиениот отпад, емисиите на ЦО₂ и сечата на дрвја, како и да се заштеди енергија и вода, а истовремено поттикнува социо-економски развој преку вработување лица кои тешко наоѓаат работа, 'Naša kuća' се занимава и со производство на здрав зеленчук, салати, зачини и микро-зачини во урбана градина. Притоа, користиме иновативна хидропонска техника“, нагласуваат од таму.

Име на бизнисот:
Naša kuća

Локација:
Белград, Србија

Главни активности:
Рачно производство на повеќенаменска хартија од отпад; производство на еко амбалажи, производство на зеленчуци и градинарски производи преку хидропонска техника; дневен центар

Социјална/еколошка мисија:
Активно вклучување на лица со попреченост; поддршка на овие лица и нивните семејства; намалување на отпад

Клиенти и целна група:
Главна целна група се лица со попреченост, а клиенти се поединци, уметници, бизнис-сектор, институции и организации

Контакт информации:

nashakuca@gmail.com
<https://nashakuca.org/>
<https://www.facebook.com/nasa.kuca/>

Проекциите на Организација за храна и земјоделство на ООН покажуваат дека до 2050 година оваа техника ќе биде доминантна, бидејќи, поради климатските промени, таа ќе биде единствената способна да обезбеди храна за големите урбани области.

„Покрај примарното производство, организираме и центар за едукација на граѓаните за сите можности за инсталирање мали хидропонски градини во приватни станови и куќи“, дополнуваат од „Naša kuća“.

Да заклучиме, нивната мисија е да дадат значаен живот и безбедна иднина за лицата со атипичен развој во околината, но и во пошироката заедница. Со тоа, одат чекор понапред за да ја сменат социјалната парадигма и положбата на оваа популација. Околината е сензибилизирана, еколошки свесна, отворена за промени, при што активно учествува и создава услови за одржлив развој и безбедна иднина за нејзините членови.

Година на основање:
2007

Циркуларен бизнис модел:
Пренамена и рециклажа на хартија

Основачи/Тим:
Аница Спасов, претседател на Здружението

Примери за импакт:
Воспоставена мрежа за производство во 10-ина градови; подигната свест за потенцијалот на лицата со атипичен развој

Пракси за одржливост:
Одржлива работна интеграција и економска самостојност на лица со атипичен развој; заштеда на енергија и вода при производство

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

ЦРНА ГОРА

„ATELJE PROPUN“: ЕКОЛОГИЈА, УМЕТНОСТ И ТРАДИЦИЈА ВО СЕКОЈ ЛИСТ ХАРТИЈА

Миа е графичарка, а Тихо е сликар. Двајцата се од Црна Гора, произлезени од Академија за ликовни уметности. Тие тргнаа со еколошко-образовен, но и деловен потфат во 2013 година од домашна работилница во населбата Доњи Кокоти, близу Подгорица, која две години подоцна го добива името „Atelje Propuh“.

Она што започна како мала идеја за рециклирање слама од различни растенија, прерасна во бизнис што нуди автентични хартиени производи, но и ја шири свеста за зачувување на природата и културното наследство во Црна Гора.

„Кога започнавме, не се надевавме на толкав успех“, раскажува Миа, која заедно со Тихо се грижи за развојот на оваа уметничка и еколошка работилница. „Нашата работа започна со едноставни експерименти за создавање хартија, но брзо сфативме дека може да направиме нешто многу повеќе. Сфативме дека од синергијата меѓу уметноста и екологијата може да се живее“, додава Миа.

Секој лист хартија што го создаваат е резултат на комбинирање на традиционални техники со современи еколошки стандарди. Поголемиот дел од производите, како пример „seeded cards“ (картички кои содржат семе и кои можат да се засадат), се направени од слама и влакна од различни растенија (липа, лаванда, амброзија). Тие не се само ресурс, туку и помагаат во зачувување на природата - или „вечната учителка“ како што ја нарекуваат.

„Секој лист хартија не е само хартија“, објаснува Миа. „Тој носи порака. Кога ќе го посадите, не само што помагаат да се оживее некоја билка, туку ќе создадете нешто што ќе има корист за пчелите и животната средина. Тоа е нашиот начин да влијаеме на светот, макар и со мали чекори“, посочува таа.

Оттука, „Atelje Propuh“ апелираат клиентите да не го фрлаат производот по употреба, туку да го засадат и така да станат дел од природата. „Така, секој наш клиент станува еко-активист. Станува посвесен, затоа што тешко дека ќе го фрли во канта, по употребата. Полесно е да го ставиш во земја и да ја оставиш природата да го заврши своето. Со тоа, барем на секунда размислуваш за природата, сфаќаш колку е важно да ја заштитиш - од самите себе“.

Меѓу широкиот спектар производи на „Atelje Propuh“ се хартиени пакувања, хартиени околувратници... но, сепак, во 2016 и 2017 година Миа и Тихо ја претставија екографиката - на која најмногу се горди. Користејќи ја древната техника на дрворез и комбинирајќи ја со рачно изработената хартија и природни бои, тие создаваат уметнички дела кои го претставуваат културното наследство и биодиверзитетот на Црна Гора.

Тие, практично се како разгледници. На секој ваков графички отпечаток, на пример, може да се најдат мотиви од важни локални предели, заштитени видови, животни или разни растенија. Такви се реките Морача и Зета, потоа скадарската жаба, рибата шарадан, птицата модроварна, или билката на бесмртноста - смиље.

„Екографиката не е само уметност. Таа е и едукација“, нагласува Миа.

Освен продажба на производи, Миа и Тихо изминативе години работат и на работилници за ученици и студенти, вклучувајќи ги и графички техничари и архитекти.

Име на бизнисот:
Atelje Propuh

Локација:
Подгорица, Црна Гора

Главни активности:
Продажба на автентични хартиени уметнички еко-производи; промоција на екографиката

Социјална/еколошка мисија:
Претворање растителен отпад во хартија; едукација за флората, фауната и историското наследство на Црна Гора

Клиенти и целна група:
Генералната јавност

„Сметаме дека најдобар начин да се заштити животната средина е преку образование. Секој студент кој ќе научи за процесот на изработка на хартија, за рециклирање и значењето на еко-уметноста, ќе биде идниот активист за зелена иднина“, велат од „Atelje Propuh“.

“Кога започнавме, не знаевме каде ќе не однесе ова патување, но сега знаеме дека правиме нешто важно. За нас, за природата и за идните генерации“, заклучуваат оттаму.

Година на основање:
2021

Основачи/Тим:
Миа Пејовиќ, директорка

Циркуларен бизнис модел:
Реупотреба; рециклажа

Пракси за одржливост:
Рециклирање слама и влакна од растенија; заштеда на енергија при рачна изработка

Примери за импакт:
Развиена свест на младите за рециклирањето хартија преку бројни работилници; соработка со уметници и активисти

Контакт информации:

ateljepropuh@gmail.com

https://www.instagram.com/atelje_propuh/

Финансирано од
Европска Унија

Граѓанското општество и младите за
инклузивен и одржлив развој преку
циркуларна економија во Северна
Македонија

ЧЕШКА

РЕКÁВА: КАФЕТО НЕ Е КРАЈ, КАФЕТО Е ПОЧЕТОК

Кафето најчесто значи будење. За некому значи ритуал, за друг традиција, за трет социјализација, за четврт само навика или рутина.

Кафето се пие, постојано, насекаде.

Ако ги земеме локалите, канцелариите и домовите само во Чешка, тие годишно создаваат 80.000 тони талог од кафе. Просечно по човек, тоа е отприлика по 3,5 килограми, а по кафеуле - 1,5 тони. Целиот тој талог најчесто завршува во канти за отпад, а со тоа и на депониите, со што придонесува за создавање стакленички гасови.

Јана Шрамкова и нејзиниот тим го препознале овој проблем, затоа и го основаа „ReKáva“.

„Нашата мисија е едноставна – да го пренасочиме овој вреден ресурс од отпадот и да му најдеме корисна примена. Така не само што ја намалуваме загаденоста, туку и создаваме нешто корисно за заедницата“, ќе каже основачката Шрамкова за нивната услуга за собирање искористен талог од кафе.

Нивниот систем го карактеризира како паметен, еколошки и ефикасен. Кафеулињата и компаниите што се дел од сервисот добиваат специјални паметни кофи со сензори. Кога кофата ќе се наполни со талог од кафе, еден од куририте на „ReKáva“ - на електричен карго велосипед - ја собира и ја заменува со празна.

„Ги поврзуваме кафеулињата со градини, па талогот добива втора шанса, го подобрува квалитетот на почвата за растенијата. Покрај тоа, талогот останува во локалитетот каде што е произведен. На овој начин ги поддржуваме локалните производи. Целта ни е да создадеме градови без отпад“, објаснуваат од „ReKáva“.

Талогот може да се користи и во нивните садови-одгледувачи за печурки. Садовите се викаат „Хубариум“, се продаваат заедно со мицелиум од буковка, а сега се веќе претпознатлив производ на „ReKáva“.

„Со помош на нашиот ‘Хубариум’, ќе ти помогне да го претвориш талогот од кафе - од кафемат, капсули или дното на шолјата - во буковка. И сето тоа од удобноста на твојот дом! Лесно е, секој може да го направи! Ништо повеќе од ‘Хубариум’ и талог од кафе нема да ти биде потребно“, стои на сајтот на бизнисот.

„ReKáva“ се гледа себеси не само како систем за управување со ваков отпад, туку и алатка за циркуларна економија. Бизнисот доби поддршка од разни организации, но и градскиот совет во Прага. Тие ја препознаа „ReKáva“ како решение за одржливи, урбани средини. Дополнително, бизнисот освои второ место на натпреварот „Nakopni Prahu“, што им овозможи да ја претстават својата идеја и на меѓународниот саем „Expo Smart City“ во Барселона.

„Во странство сфативме дека нашата идеја не е само еколошка, туку и економски одржлива. Компаниите сè повеќе имаат потреба од податоци за управување со нивниот отпад, а нашите паметни кофи со сензори им овозможуваат транспарентно следење и ESG-извештаи“, објасни во една прилика основачката Шрамкова.

„Нашата визија е едноставна - да покажеме дека секој отпад може да биде нова можност. Само треба да размислуваме паметно и да ја искористиме таа шанса“, додаде таа.

Според „ReKáva“, кафето не завршува кога ќе ја испиеш последната голтка. Напротив - тоа е само почеток на нешто ново.

Име на бизнисот:
ReKáva

Година на основање:
2020

Локација:
Прага, Чешка

Основачи/Тим:
Јана Шрамкова, основачка

Главни активности:
Сервис за собирање талог од кафе; продажба на садови-одгледувачи за печурки

Циркуларен бизнис модел:
Реупотреба на талог од кафе

Социјална/еколошка мисија:
Намалување на отпадот од кафе; поддршка на локалното производство

Пракси за одржливост:
Економска одржливост преку следење на отпадот од кафе; создавање на урбани одржливи средини

Клиенти и целна група:
Кафулиња и ресторани; градини; граѓани што сакаат да растат печурки преку садови-одгледувачи со талог од кафе

Награди/признанија: Второ место на натпреварот Nakopní Prahu

Контакт информации:

info@rekava.cz
<https://www.rekava.cz/>
<https://www.instagram.com/re.kava/>

„MIWA“: СПРЕЧУВАЊЕ НА ОТПАДОТ ПРЕД ДА НАСТАНЕ

Во време кога светот се „дави“ во пластичен отпад, а само околу 2% од него се рециклира, чешкиот бизнис „MIWA“ сака да ја трансформира малопродажбата и да ги елиминира амбалажите од синџирот на снабдување.

Со користење на реупотребливи капсули во тандем со паметни диспензери, „MIWA“ создава циркуларен модел што ја намалува употребата на материјали за пакување за 90% и отпадот од разни производи, како што се обична храна, храна за миленичиња или производи за лична нега. Патем, го намалува емитувањето на CO₂ за 62% во споредба со традиционалните системи на пакување.

„Кога зборуваме за одржливост, тоа не е зошто е ‘модерно’ или зошто некој сака да го слушне, туку затоа што навистина го живееме во нашето секојдневие“, посочува Петар Баца, основач и генерален директор на овој бизнис.

Почетната идеја потекнува од две значајни искуства, објаснува Баца: „Прво, моите деца ме направија многу посвесен за проблемите со одржливоста. Второ, мојата професионална позадина во дизајн на пакување ми помогна да сфатам колку огромни количини отпад се создаваат од еднократната амбалажа“.

„За развојот на „MIWA“ не бил потребен само иновациски пристап, туку и добро разбрана логистика и процеси кои можат да бидат имплементирани глобално. „Ние се обидуваме да создадеме модел кој ќе ги интегрира сите учесници во трговската мрежа и ќе ги охрабри да го почитуваат“, додава тој.

Системот на „MIWA“ е следен: производителите ги полнат капсулите со својот производ (пример зрната храна) и ги запечатуваат. Спакуваните капсули патуваат низ стандардниот синџир на дистрибуција - кафулиња, ресторани, канцеларии, а главно во продавници за малопродажба. Таму капсулите на „MIWA“ се внесуваат во електронски диспензери, претходно поставени и инсталирани на локацијата.

„Капсулата е како кертриџ во печатач: се става, се празни, па се заменува со нова. Откако капсулата е исклучена од циркулација, ‘MIWA’ ја враќа за реупотреба на материјалот и производство на нови капсули“, објаснуваат од компанијата.

Граѓаните на продажното место можат да пазарат со свои садови, или паметни садови на „MIWA“ за повеќекратна употреба, обезбедени на лице место. Тие се наизглед како тегли. Се полнат со посакуваната храна преку диспензерите, кои, воедно ја мерат количината на храна. Едноставно е како да мерите овошки на редовна вага во продавница. Патем, паметните садови се поврзани со апликација „MIWA“, преку која можете да плаќате, проверите нутритивни факти, или да учествувате во награди за одржливо купување.

„Нашиот систем е дизајниран за да биде економски одржлив за сите страни: производители, продавници и потрошувачи. И покрај тоа што системот бара промена во начините на функционирање на традиционалната трговија, се чини дека е тоа природен следен чекор, бидејќи им овозможува на потрошувачите да го намалат еколошкиот отпечаток“, смета Баца.

Со помош на технологијата и со партнерства во индустријата за брзопотрошни производи (FMCG), „MIWA“ го шири пазарот за одржливи решенија за пакување.

„Веруваме дека нашето решение ќе биде прифатено од многу трговци, и во 2025 година очекуваме да започнеме со пилот-проекти во неколку европски земји“, додава тој.

Име на бизнисот:
MIWA

Локација:
Прага, Чешка

Социјална/еколошка мисија:
Драстично намалување на амбалажите од синџирот на снабдување; нови практики во продажбата и набавувањето производи

Практики за одржливост:
Ефикасност во повторната употреба на ресурси; одржлива продажба и купување; контрола врз квалитетот на производите, материјалот, хигиената и безбедноста

Клиенти и целна група:
Сопственици/производители на брендови; маркети, продавници; кафулиња; канцеларии

Според анализите, системот на „MIWA“ има 71% помалку влијание врз животната средина во споредба со традиционалните модели за пакување.

„Ние се залагаме за целосно затворен циклус, во кој пакувањето се реупотребува и на крајот се рециклира, наместо да се создава отпад. Циркуларната економија е патот кој треба да го следиме. Тоа е враќање на рационалната употреба на ресурсите кои веќе ги имаме и спречување на нивната потрошувачка. За нас, тоа значи намалување на отпадот, но и изградба на економски одржливи бизнис решенија“, констатира Баца.

Година на основање:
2017

Основачи/Тим:
Петар Баца, основач и генерален директор + 4 луѓе во менаџментот

Главни активности:
Дизајн и производство на оригинални циркуларни пакувања за целиот синџир на снабдување - реупотребливи капсули и паметни диспензери

Циркуларен бизнис модел:
Реупотреба, рециклажа

Примери за импакт:
Во споредба со пакувањата за еднократна употреба, циркуларниот систем на MIWA ги намалува материјалите за 90%, а испуштениот CO2 за 62%

Награди/признанија:
New Plastics Economy Innovation Prize 2017; поддршка во програма на Европскиот совет за иновации (EIC) 2021

Контакт информации:

miwa@miwa.eu
<https://www.miwa.eu/>
<https://www.facebook.com/miwa.eu>
<https://www.instagram.com/miwa.eu/>

„OPRAVÁRNA“: НЕ КУПУВАЈ НОВО - ПОПРАВИ СТАРО

Ако некој предмет не знаеш да го поправиш, не значи дека треба да го фрлиш. Можеби некој друг може да го поправи за тебе? Барем сега е лесно, кога пристап до интернет има секој што знае да користи тастатура и глушец и да има основна дигитална писменост.

Во Чешка затоа е отворена платформата „Opravárna“ која ги поврзува бизнисите што работат на поправки – со луѓе на кои им требаат нивните услуги. Ова е мрежа што лесно им овозможува на корисниците да избираат меѓу професионални услуги, разни мајстори и сервисери.

Досега, постојат над 1.900 такви регистрирани.

„Лесно ги поврзуваме клиентите со најблискиот сервис или поправувач по разумна цена. Како единствена платформа во земјата, може да помогне речиси со сè – од зашивање панталони, пронаоѓање ‘мајстор за час’, реновирање мебел, па сè до посложени задачи како замена на скршен екран на телефон или поправка на фрижидер“, објаснуваат од „Opravárna“.

Со едноставно внесување опис за потребната поправка и плаќање мала сума за одржување на веб-страницата, барањето се праќа по е-пошта до регистрираните поправувачи и сервиси. Тие нудат цена, а клиентот има можност да избира меѓу нив во текот на 30 денови, да ги контактира и да го прошири опсегот на пребарување.

„По завршување на работата, клиентот го оценува поправувачот“, дополнуваат тие.

Како дел од својата мисија, „Opravárna“ го има основано Здружението „Opravme Česko“ (Да ја поправиме Чешка), со цел да ги собере сите релевантни партнери кои ги следат истите цели, првенствено насочени за спречување отпад и транзиција кон циркуларна економија.

Здружението цели кон тоа производителите да траат што е можно подолго, да бидат поквалитетни и поправливи или, доколку тоа не е можно, професионално да се рециклираат. Понатаму, потрошувачите да бидат посвесни и подобро ориентирани при изборот меѓу купување или поправка.

„Не ни се допаѓа што повеќето производи - од мобилни телефони до фрижидери и чевли - се расипуваат веднаш по истекот на гаранцијата. Современиот економски систем не’ тера да купиме нов производ, иако постојните може да се поправат. Наместо да завршуваат како отпад, земјата и нашата околина се полни со вешти луѓе и компании кои можат да им го продолжат животот“, нагласуваат од „Opravárna“.

Важно им е да се придржуваат до принципите на општествено одговорно работење.

„Повеќе од половина од нашата добивка ја враќаме назад во развојот на заедницата, нудиме дополнителни приходи за сите, вклучително и за лица кои тешко наоѓаат вработување, и преку нашата работа придонесуваме за одржлив развој и заштита на животната средина“, посочуваат од „Opravárna“.

Затоа нивното мото им е „не купувајте нови производи без потреба, зачувајте ја природата и поддржете ја локалната економија“.

Име на бизнисот:
Opravárna

Локација:
Прага, Чешка

Главни активности:
Поврзување на бизниси со луѓе на кои им требаат нивните услуги

Социјална/еколошка мисија:
Ја заштитува животната средина преку спречување на непотребен отпад, заштеда на вредни минерални ресурси и поддршка на локалната економија

Примери за импакт:
Има обработено речиси 7.000 нарачки за поправка/сервис

Како дел од нивната мисија е да сменат и националните закони во Чешка во согласност со законодавството на ЕУ, со оглед што анализите покажуваат дека 45% од отпадот сè уште завршува на депонии.

Основачи/Тим:

Јан Шарват, претседател на здружението и Луси Чарватова, основачки член

Циркуларен бизнис модел:
Поправка, повторна употреба, пренамена

Примери за импакт:

Овозможува заштеда на време и пари со избегнување на непотребното купување нови уреди/предмети;

Клиенти и целна група:

Секој на кој му треба поправка

Пракси за одржливост:

Овозможува заштеда на време и пари со избегнување на непотребното купување нови уреди/предмети

Контакт информации:

honza@opravarna.cz
<https://www.opravarna.cz/>
<https://opravmecesko.cz/>

„FOREWEAR“: ОДРЖЛИВИ ПРОИЗВОДИ И ПОДАРОЦИ ЗА КОМПАНИИТЕ

Маркета Брихова, заедно со своите пријателки во Прага, во 2008 година започна да организира волонтерска „размена на облека“. Во тоа време терминот „размена“ сè уште не беше популарен во околината. Стануваше збор за иницијатива што ја организираа двапати годишно во слободното време, наменета за пошироката јавност, но често со фокус на ранливи групи, како што се постари лица или социјално загрозени категории.

Собираната облека што не беше преземена на настаните се донираше во различни хуманитарни организации, болници, засолништа за бездомници или детски домови. Документирањето на активностите помогна проектот да добие поддршка и да влезе во натпреварот „Social Impact Award“, каде беа избрани да ја развијат идејата преку социјално претприемништво - односно, волонтерскиот проект да стане финансиски одржлив.

Така е иницирана „FOREWEAR“.

„Се справуваме со најмалку четири сложени предизвици. Превземаме непотребен текстил, кој само зазема простор во плакарите на повеќето луѓе, и ги претвораме остатоците од текстилното производство во прекрасни и практични рециклирани производи. Овие производи не само што се еколошки, туку имаат и социјална димензија, бидејќи се шијат во посебна (шелтер) работилница. Дополнително, 'FOREWEAR' помага да го решите вечниот проблем - каков паметен и одржлив подарок да изберете оваа година за Божиќ или друг настан“, посочува Брихова.

Досега имаат собрано преку 35.000 килограми облека, направено над 20.000 рециклирани продукти за широк спектар на компании, а притоа создаваат значајни работни места за шивачки.

„Денес, работата на 'FOREWEAR' се движи во два главни правци. Првиот е организирање акции за собирање облека во соработка со компании. Донираната облека потоа се испраќа во продавници за хуманитарни цели, кои вработуваат лица со попреченост“

„Вториот – и основен – правец е апциклирање на вишокот текстилни материјали во корпоративни производи, како што се тетратки со обвивки од рециклиран текстил, организатори, дневници, торбички за подароци за повеќекратна употреба, повеќенаменски несесери, папки за документи и џебови за електронски додатоци“, вели таа.

„FOREWEAR“ има развиено над 100 шарени и уникатни дизајни на производи за различни компании. Секоја серија поминува низ внимателен процес на прилагодување на изгледот според идентитетот на брендот – од избор на бои и печатење на рециклиран текстил, па до финално шиене со грижа и прецизност.

„Прво го дизајнираме и го одобруваме изгледот на производот заедно со клиентот. Потоа ги печатиме материјалите, ги шиеме во нашата шелтер работилница, и на крај вршиме контрола на квалитетот и пакување“, објаснува Брихова.

Таа нагласува дека овие не се типични промотивни предмети со големи логоа, туку висококвалитетни, стилски и функционални производи наменети за долготрајна употреба. Патем, изработени се од „чешки раце“.

„Шиенето го прават жени со психички нарушувања, вработени во социјалното претпријатие FOVY. Тие функционираат во флексибилни услови, со намалено работно време. Шивачките во овие работилници се вешти професионалци, со нив соработуваме повеќе од 10 години“, дополнува Брихова.

Име на бизнисот:
FOREWEAR

Локација:
Чешка

Главни активности:
Изработка на одржливи корпоративни подароци од рециклиран текстил

Социјална/еколошка мисија:

Промена на свеста за корпоративните подароци и предмети; одржливи и практични производи направени од рециклирани материјали; поддршка на обесправени шивачки и жени со нарушено психичко здравје

Клиенти и целна група:
Компании со повеќе од 100 вработени, институции, општини

Примери за импакт:
Собрани над 35.000 килограми облека и производство на повеќе од 20.000 рециклирани производи; преку 100 шарени и уникатни дизајни на производи

Реакциите на компаниите ги мотивираат за иднината, вели таа, дополнувајќи дека соработниците ја ценат еколошката и општествена вредност на бизнисот.

„Тие ја сакаат приказната зад секое парче – рециклираните материјали, луѓето што ги изработуваат, и личниот белег. Во иднина, се надеваме дека ќе изградиме долгорочни партнерства, особено со градски институции, универзитети и големи компании кои би можеле да ги користат овие производи во пакетите за нови вработени или студенти. Нашата цел е да го прошириме користењето на одржливи материјали и да создадеме квалитетни производи со смислена приказна и поширока примена,“ заклучува Брихова.

Година на основање:
2013

Основачи/Тим:
Маркета Брихова, основач и дел од тимот на социјалното претпријатие FOVY

Циркуларен бизнис модел:
Апциклирање, рециклирање

Годишен приход / обрт на средства:
Мал приход за одржување на 1 лице

Пракси за одржливост:
Користење рециклирани текстилни материјали; долгорочна соработка со социјално загрозените; фокус на локалните производители

Награди/признанија: Social Impact Award 2013; Трговец поединец на годината во градот Прага 2015; Награда на жирито на натпреварот на француско-чешката стопанска комора во 2019

Контакт информации:

dwww.forewear.cz/en
www.facebook.com/forewear.cz
www.instagram.com/forewear_cz
marketa@forewear.cz

Финансирано од
Европска Унија

Проект:

“Граѓанското општество и младите за инклузивен и одржлив развој преку циркуларната економија во Северна Македонија” финансиран од Европската Унија.

Проектен конзорциум:

Проектот е имплементиран од Луѓе во потреба (ПИН), во партнерство со Здружение за социјални иновации АРНО, Лидери за Едукација, Активизам и Развој (ЛЕАД), и Ековита.

Оваа лиценца им овозможува на корисниците некомерцијално да ја ремиксираат, адаптираат, надградуваат и дистрибуираат работата од нашиот проект на некомерцијален начин, сè додека даваат признание на проектот „Граѓанското општество и младите за инклузивен и одржлив развој преку циркуларната економија во Северна Македонија“ и ги лиценцираат новите ресурси и материјали под идентични услови.

Април 2024

Овој документ е изработен со финансиска помош од Европската Унија. Содржината на овој документ е единствена одговорност на Здружението за социјални иновации АРНО и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија.

Контакт:

Здружение за социјални иновации АРНО
ул. Исаија Мажовски 40-2/17
1000 Скопје, Северна Македонија
Е-пошта: contact@arno.org.mk
Телефон: 077 855 832, 02 322 1989
Вебсајт: www.arno.org.mk

